

R. F. L. L. *Eximia*

DE

AVGVSTISSIMO

SS^{MA} TRINITATIS

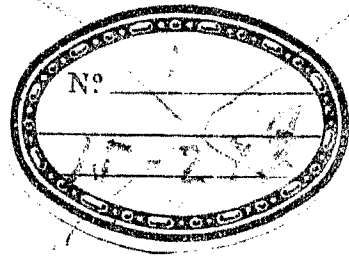
MYSTERIO SERMO,

Del Colegio de la Camp de S. N. S. de Granada

Habitus a P. MICHAEL VASQUEZ

de Padilla, SOCIETATIS IESV,

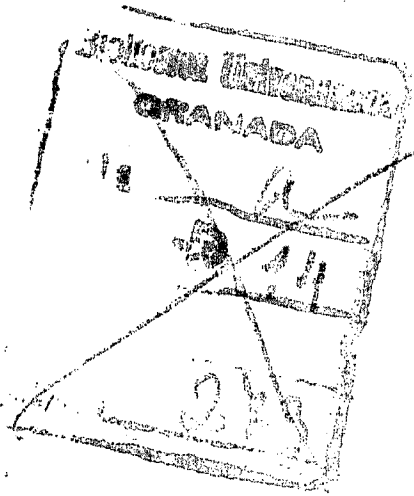
5 *B*
sacrae Theologiae Professoris.

728

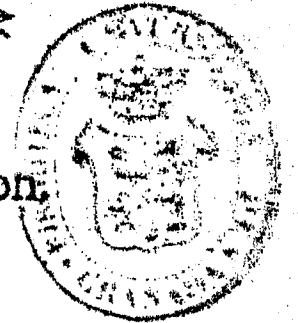
GI	ADAS
Sub:	A
Estante:	11
Numero:	436

25

M 824980

6
7
8
9
10
11
12
13
14
15

LVGDVNI,

Sumptibus Horatij Cardon.

M. DCXVII.

R. F. L. *Granada*

DE

AVGVSTISSIMO

SS^{MAE} TRINITATIS

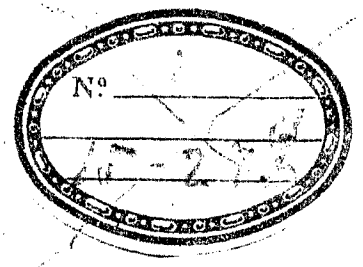
MYSTERIO SERMO,

Del Colegio de la Camp de S. S. de Granada

Habitus a P. MICHAEL VASQUEZ

de Padilla, SOCIETATIS IESV,

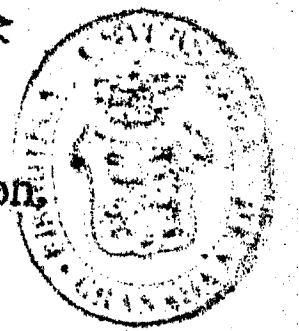
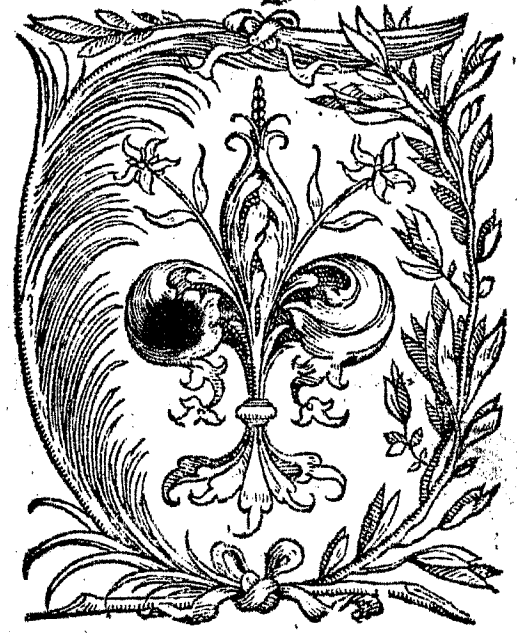
sacrae Theologiae Professore.

7a. 8.

GI	ADAS
Estante:	11
Numero:	436

25

LVGDVNI,

Sumptibus Horatij Cardon,

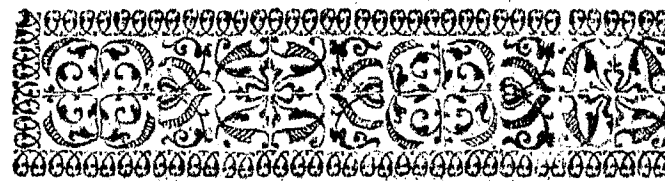
M. DCXVII.

11824930

*tam præseferat? quod denique vel periculis
suis præsidium, vel honoribus ornamentum
expetere, aut inuenire maius possint, qui
rem Christianam laboribus suis tueri &
ornare volunt, quam cuius optimi qui-
que cuiuslibet gradus ordinisque homi-
nes incredibilem pietatem & fidem pa-
ri humanitate & cum profana tum sa-
cræ Philosophia cognitione insignitam su-
spiciunt, & admirantur? Sed hæc alij longè
melius quam ego, tūque in primis quam tua
tibi que nuncupata iure sint, ipse perspicies,
qui omnium optimè Dionysiacam illam πo-
λύνοιαν καὶ κρυφίνοιαν, quam hic author in
abstrusissimo illo Trinitatis mysterio declarā-
do sequitur, exploratam & perspectam ha-
bes. mihi certè satis fuerit si hoc quidquid
& qualecunque est muneris nec tibi ingra-
tum, nec amplitudine tua indignum esse in-
tellexero, quorum alterum rei qua de hic
agitur magnitudo atque dignitas, alterum
authoris merita pollicentur. Librum itaque
iam accipe & lege.*

Tuæ Domⁿⁱ Illustriss.^{mæ}
addictissimus

HORATIUS CARDON.

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO
D. DIONYSIO SIMONI
de Marquemont, Archiepi-
scopo & Comiti Lugdu-
nensi, Galliarum
Primate,

S.

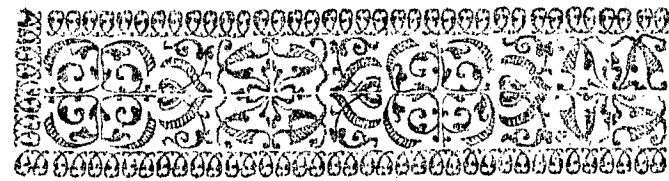
In muneribus id venire
usu solet, ut eo maxime
genere capiantur homines,
que & mole ipsa exigua
sunt, & è longinquo peti-
ta, quòd præter vim, quam ferè illis maio-
rem natura indidit, quandam etiam inso-
lentie & nouitatis gratiam præ se ferant.
Hoc non in gemmis solum, & lapillis, sed
in animantibus etiam obseruare licet, qua-
rum, ut quaque ceteris nobilitate antecel-
lunt;

* 2

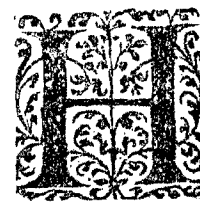
lunt;

lunt; ita ingentes animos angusto in corpore
 versant. Tu igitur (PRÆSVL AMPLISSI-
 ME) hoc quidquid est libelli ob pagina bre-
 vitatem nequaquam spernas: mole quidem
 exiguum & pusillum est, viribus autem
 amplum, & magnum, quod ego ex ultima
 Hispania delatum cum à quodam familiari
 meo, gravi & magna authoritatis viro, nu-
 per accepissem, dignum utique & suo, &
 authoris merito quod in publicum prodiret,
 tibi potissimum destinavi. Nec immerito: cui
 enim rectius eius generis monumenta di-
 centur, quæ de altissimis Religionis nostræ
 mysteriis viri ingenio & doctrina prestan-
 tes reliquerint, quàm tibi, qui eius in his
 locis summus Sacerdos, es & antistes: aut
 quem potius illi respiciant, qui vel hominum
 mores emendare, vel sacras & divinas ar-
 tes scriptis suis illustrare suscipiunt, quàm
 eum qui divinarum rerum scientiam μα-
 θεῖν καὶ παιδεῖν (ut Atticè omnino, hoc est,
 argutè & subtiliter de magno illo antistite
 Hierotheo maximus loquitur Dionysius) &
 sermone ad docendum comparato, & vitæ
 sanctitate expressam, vel, ut alij interpre-
 rantur, & humano labore quasitam, & di-
 vinitus impressam, atq; in animo consigna-

tama

D E
AVGVSTISSIMO
SANCTISSIMÆ
TRINITATIS MYSTE-
RIO SERMO HABITVS
 à P. Michaële Vasquez de
 Padilla Societatis IESV,
 Sacræ Theologiæ
 Professore.

HCDIERN A hæc, atque an-
 niuersariis sacris Ecclesiæ re-
 presentata totòque terrarum
 orbe celebrata solemnia; eadem
 ipsa hoc non minùs pio, quàm
 illustri, ac nobili Sanctissimæ Trinitatis so-
 dalitio, tam illustri pompâ, tamque festo
 apparatu frequentata; gloriosissimæ post ho-
 mines natos victoriæ, triumphique maximi,
 & clarissimi memoriam referre videntur,
 quem Deus ipse Opt. Maximus de creatis
 omnibus, cum hominum, tum angelorum
 A menti

mentibus adeptus sit : neque de iis tantum quæ ab illo ad hanc diem creatæ sint; sed & quas suâ obstetricante, vt sic dicam, omnipotentia, in lucem edere omnino posset. Enimvero huic victoriæ reportandæ, diuinus æterni Patris intellectus eoque se intendit, vt infinitæ suæ sapientiæ vim omnem exerens, non nisi infinitam genuerit sapientiam; & diuina voluntas, non minori contentione succensa tantam sui numinis vim ostendit, vt non nisi immensum à se amorem produxerit, ac spirauerit; duas videlicet, secundam ac tertiam sanctissimæ Trinitatis personas. Huic tam insigni victoriæ, magnum olim quendam sub naturæ lege theologum, vnumque ex amicis S. Iob, in sacra illius historiæ cap. 36. legimus allusisse : Is quidem fuit Eliu, qui cum diuinarum perfectionum, veluti per creaturas gradientium exercitum recensuisset, perque illas Deum cognosci dixisset. *Omnes homines cognoscunt eum &c.* et si obscure illud quidem, confuse, ac veluti è longinquo adeoque infinito quodam distantia interiectu, *Vnusquisque intuetur procul &c.* diuinum hoc deinde mysterium innuens, & personarum, in naturæ vnitatem, numerum perstringens; nostram illic deditioem, diuinamque de nobis victoriam subdit. Vbi enim vulgò apud nos legitur : *Ecce Deus magnus, &c.* legunt Septuaginta :
Ecce

Ecce fortis multus. Multitudo, atque pluralitas, vt ex ratione diuinæ essentiæ in Deo sit, prorsus est impossibile : plures siquidem hac ratione Dij essent; à sola igitur personarum distinctione, petenda, & in eâ solâ sistenda est pluralitas. Atque ad has respiciens Eliu : *Ecce* (inquit) *fortis multus.* Vnde & confestim vniuersorum nomine deditioem faciens, victosque nos confessus, exclamat : *& non cognoscemus &c.* Victoriæ ac triumphum, quæ de omni humana sapientiâ diuinitas retulit, ei cõcedens : *Vincens scientiam nostram.*

A T Q V E hanc quidem tum de creatis omnibus, tum de iis quæ creari possunt, mentibus victoriæ, duplici, vt sic dicam, stratagemate adipiscitur hoc tam sublime mysterium. Vno quidem, se cognosci prohibens; altero vero, ad cognoscendum se præbens, atque illa certè victoriæ, obscuritatis est; hæc claritatis. Quodq; magis attollit hunc triumphum, prima illa obscuritatis victoriæ, quæ se cognosci patitur, immensæ lucis obiectu; altera vero hæc claritatis, quæ se cognosci patitur, obscuritatis atque caliginis interuentu refertur. *Ænigma* nimirum aliquod videtur hæc oppositio, cum non nisi immensa diuini istius admirandique mysterij præstantia, & excessus sit. Atque in primâ quidem eius parte, non est quod immorer : cum ad illam nobis declarandam, satis faciat

similitudo solis nostri, de quo magnus Dionysius Areop. c.4. de diu. nom. Clara (inquit) expressaque diuinæ bonitatis imago, est magnus hic sol, totus collucēs, ac semper splendidus, &c. quēque Ecclesiæ Patres cæteri, hoc eodem, & huic similibus elogiis effecerunt. Illius itaque magis, quàm alterius cuiuspiam rei creatæ similitudine vti, ad supremi huius mysterij qualemcunq; explicationem, in hac concione constitui. Erigatur igitur audax obtutus, & acres, atque acutos oculos, in splendidum istum ex aduerso meridianis fulgoribus solem defigat. Quantūcunq; profectò pertinaciâ studioque vincendi contenderit, à præfulgentibus illius radiis se recelli sentiet, tantæque lucis exuperantiâ obrutus, victum se vltro fatebitur, & manus dabit: dum non solum ex aduerso cerni haud se patitur, sed & instantem enixius obtutum, in cæcâ quâdam caligine, opacitate, atque eclipsi derelinquit.

V s v s est hac similitudine solis nostri visibilis, inuisibilique isti mysterio adaptauit sapiēs Salomon Prou.25. Vbi enim nos legimus: *Qui scrutator est Maiestatis, opprimetur à gloriâ*; alia præterea in fonte Hebraico vobis legitur, quæ testè licet ac tacitè, hoc ipsum detegit; nec tam de diuinâ Maiestate, vt vna est in essentiâ, quàm de personarum trinitate sermonē fieri admonet. *Qui scrutator*

tor

tor est, (inquit) *Maiestatis eorum, opprimetur à gloriâ. Quid sibi vult, eorum?* diuinorum scilicet suppositorum ac personarū: horum, inquam, scrutator opprimetur quodammodò, & in obscuram ignorationis abyssum, ab immensâ diuinorum fulgurum violentiâmersus, obruetur; & circumfusâ vndique tantâ luce, suis ipse offusus tenebris caligabit. Quod & in pertinacissimo sanè Ario, Sabellio, & horum similibus, dum stultè ac temerè hoc tam sublime atque illustre mysterium perscrutari vellent, vsuuenisse videmus.

SECUNDA verò ænigmaticæ istius oppositionis pars, claritatisque victoria, quâ humiles & subiecti, tenebrarum obscuritatisq; interuentu, ad huius mysterij lucem, cognitionemque perducuntur, longè admirabilior est, atque subtilior. Meum hoc inuentum, eò non vendico, quòd illud ipsum, à me pridem animaduersum, in obscuris admodum Magni Dionysij, Doctoris gentium discipuli, & veræ sublimisq; theologiæ Magistri verbis quibusdam, postea adinuenerim. Is enim singulari præ cæteris luce præditus, quæ cælitus quidem ei, ad obscurissimorum intelligentiam mysteriorum data cognoscitur, c. i. de mysticâ theologiâ; ad huius mysterij cognitionem perueniēdi viam astruit: Præfulgente silentij obscura docentis cali-

gine, utendo scilicet ipsam non intelligendi obscuritate, ut recta in illud cognitionis aciem dirigamus; & lucis vice fungentibus tenebris, per quas nobis illucescat: & substituto pro verbis silentio, ineffabile nobis illius enarrante atque explicante miraculum.

NEQUE hoc tantum, ut tantis nos docere satis habuit: quin etiam addidit, eò maiorem ac splendidiorem mentibus nostris lucem illam sese ingerere, quò hæc obscuritas magis creuerit, & quò minor cognitio fuerit; vel (ut rectius dicam) ubi omninò nulla fuerit, visum visione carentem, oculosque, qui non aperti, sed clausi, tam vehemens lumen intueantur, pulcherrimis replere splendoribus: sic etenim à Perionio traductus loquitur. Quæ scilicet caligo, & eò quòd obscurissimis tenebris offusum est id quod est splendidissimum, maximam lucem illustratum ostendit ac prodit: & eò quòd tractari certèque penitus non potest, pulcherrimis splendoribus mentes quæ aspectu carent, præter modum complet. Vel, ut alij adhuc clarius quàm Perionius, transtulerunt: Quæ (scilicet) caligo, ubi maximè videretur obscura, ibi supra modum lucem profert exuberantem; illic sanè quod tangi, viderique nullo modo potest, splendoribus plusquam pulchris ad exuberantiam implet omnes,
quasi

quasi captos oculis intellectus.

ATENIM inueniri fortasse quidpiam simile aliunde poterit, quod diuinæ huic tam obscuræ oppositioni lucem afferat? Omninò poterit. Sed nec longiori aliquo ambitu opus erit; quin ipsius de quo hactenus, solis exemplo, huius assertionis fidem liberabimus. Testis est lib. 3. meteor. ca. vi. Philosophiæ Princeps Arist. quod aliquando solis radij nubem aliquam ita attemperatam ferire soleant, ut versus solem diaphana, ex aduerso autem opaca, & in modum speculi terminata, solis imaginem in se suscipiat, eaque veluti solem alterum, in ipsamet nube, ex radiorum (quos Philosophi spirituales nuncupant) reflexione representet. Quin & tres quoque, & plures aliquando soles apparuisse, varij grauissimique auctores memoriæ prodiderunt. Verumtamen suberitne fortasse in eo euentu nota aliqua quæ verus nihilominus adhuc sol à falsis & apparentibus internoscatur? Suberit profectò. Nam si apparentem in nube solem adspexeris, animaduertentis; te illum intueri ex aduerso posse, absque eo quod illius radij officiant oculis, aciem vel lædant; manifesto indicio est, hunc solem verum non esse, sed apparentem tantummodo similemque veri, alio in loco solis imaginem, hoc ipso scilicet quod ex aduerso adspici se permittat. Quod si verum deinde

*De duobus
Dion. li. 17.
S. Aug. ep.
80. Zonar.
in Vitell.*

*De tribus
Plen. li. 2.
c. 31. Entrop.
li. 7. Euseb.
anno 1121.
Iulij Cesaris
Palm. an.
1466. Surinus
an. 1514. Er.
1528.*

De sen Vi-
comerc. li. 3.
meteor. fol.
160. col. 1.

solem intuitus fueris, aduerterisque à radio-
rum illius vi, aduersam aciem offendi atque
obruui: hoc ipso, quod intueri illum & vide-
re haud quaquam possis, clausis tamen ocu-
lis, manifeste deprehendis verum hunc so-
lem esse, atque aded ipsum non videre, est
visu discernere verum esse: lucisque vice no-
titiâ ingerit: atque is quidem hac ratione,
media obscuritate atque caligine, quam im-
modici illius splendores in oculis tibi effi-
ciunt, claritatis victoriam adipiscitur.

Simili planè obseruatione, vbi Deos suos
imaginarios, veluti apparentes hos soles,
proposuerit delusa gentilitas: ac Iouem
nescio quem tyrannidem exercentem, ince-
stam Iunonem, Venerem meretriculam, Sa-
turnum homicidam, Martem gladiatorem,
ac similes ostentauerit; ipsamet nobis in-
telligentiâ innata lux facillè deprehendet, eo
ipso, quòd tam sint cognitu faciles, pro fal-
sis & apparentibus diis, habendos, quinimò
pro ementitis deiculis, vel (vt melius dicam)
pro nihilo ducendos, iuxta phrasim Dauidi-
câ Psal. 93. Vbi enim nos legimus: *Omnes dij
gentium demonia*, in Hebræo est: *Deiculi,
nihil*. Omnes scilicet dij gentium sunt dei-
culi, imò nihil. Contra verò, vbi fides Chri-
stiana pro Deo nobis proposuerit solem hunc
lucis immensæ, supernæ, inquam, hunc
deum trinum & vnum, hoc ipso quòd im-
modici

modici eius radij, splendorésque nimij tria-
dis in personis, & monadis in essentiâ, men-
tis nostræ oculis caliginem offundūt & glau-
comam, vt quod videmus, non videamus,
obiiciunt: hoc ipso, inquam, persuasum ha-
bere cōuenit, verum hunc solem esse, Deum-
que verum, qui solus vt talis venerandus sit,
quique per tenebras & caliginem, ab immē-
sâ suâ luce nobis iniectam obscuritatis nos
victoriâ vincat ac subiuguet: subiugatos verò,
claritatis triumpho, ad sui cognitionem de-
ducat: hanc ipsam scilicet cognitionem, ita
claram ac lucidam, ex obscurâ tenebrarum,
quibus immensa nos eius lux antea immer-
serat, abyssu educens, quemadmodum in su-
pra iam expositis à nobis verbis egregiè do-
cuit Areopagita Dionys. qui id ipsum in 1.
ad Caium epistolâ denuò repetens: si quis
est (inquit) qui viso Deo, (loquitur autè de
visione imaginariâ) id quod aspexit intelle-
xit, non eum vidit. Quid ergo vidit? con-
festim subdit: Aliquid ipsius, quod est, &
cognoscitur: aliquid nimirum ex operibus
eius, & diuinæ omnipotentiae effectis, quod
esse & cognosci possit. Deus porrò quâ ra-
tione videndus sit, idem Dionys. mirabilem
in modum explicat. Ipse verò, inquit, qui
mentem omnem, essentiâque superat, hoc
ipso quòd omnino neq; cognoscitur, neque
est; & est excellentius quàm essentia, & eius

notitia mentis captum longe superat; Perfectaque in bonam partem ignoratio, notitia eius est, qui superat quæ noscuntur omnia.

SUPEREST igitur ut nec intelligere nos omnino posse, nedum explicare hoc diuinum mysterium confitentes; infirmæque mentis nostræ tenebras captumque angustum, linguæque insuper infantiam agnoscentes, accedamus ad Patrem æternum supplicésque ab eo petamus, ut cum ipse (quemadmodum ait S. Iacobus) Pater sit luminum, qui que in creatione mundi facere potuerit, ut de tenebris (ut ait Paulus) lumen splenderet: de intellectus quoque nostri tenebris idem præster; ut splendores eius diuinos in Christi facie, qui imago eius est, reflexos, cognoscamus, atque ad suum, ut dicitur, lumen intui, discernamus. Qui dixit (inquit Apostolus) id est fecit, de tenebris lumen splendere, illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Iesu Christi. Accedamus item ad Dei filium Iesum Christum, ut ipse scilicet Verbum vnicum, quo Pater æternus vniuersa tã quæ intra se, tum quæ extra sunt dicit, nostras infantium linguas disertas faciat, & præfulgente silentij obscura docentis caligine, ex ea ipsa copiosam ac dilucidam loquendi gratiam, ad tam ineffabile mysterium prodignitate explicandum sufficiat. Ac denique accedamus

accedamus etiam ad Spiritum sanctum, qui cum in huius sacramenti iustificatione ac comprobationem, in linguis igneis apparuerit, earum aliquas ut nobis tribuat postulemus, nostrasque diuinæ gratiæ feruore purificet atque expurget, intercedente Beatissimâ & immaculatissimâ Dei genitrice Mariâ, &c.

In Nomine Patris & Filij &
spiritus Sancti.

MATTH. XXVIII.

PAVLVS. Apostolus, cui sanctissima Trinitas in tertium usque cælum (quo iuxta usitatum sacrae paginae loquendi morem, empyreum intelligitur) sublato, singularem præ cæteris sui lucem atque intelligentiam impertiuit, epistola 1. ad Timoth. c. 3. de quodam mysterio quod excellenter sacramentum nuncupat manifestè magnū ita loquitur: *Manifestè magnū est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, predicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloriâ.* Patres Græci, vnanimi consensu

ex

ex Græco autographo legunt. Deus manifestatus in carne, iustificatus in spiritu &c. Veruntamen siue hoc potius, siue illo modo legerimus, locus iste ad mysterium de quo agimus mirè facit: atque eum quidem de hoc intellexit Magnus ille Alexandrinorum Patriarcha Cyrillus lib. 1. de rectâ fide ad Reginas. Suis, inquit, manifestatus in carne? an non manifestum omnino quod Verbum ex Deo? Ita erit magnum pietatis sacramentum. Idem in hunc locum Apostoli indicat Doctor Angelicus sanctus Thomas. Et quamuis verba hæc profundissima, de verbi diuini incarnatione intelligi & explicari non incongruè possint; eorum nihilominus altitudo atque fastigiū magis eminet atque attollitur in hoc sanctissimæ Trinitatis arcano, quod sacramentorum omnium sacramentum, mysteriorumque mysterium singulariter est, & pleno Apostoli ore sacramentum manifestè magnum Christianæ pietatis nuncupatur: atque, ut præclare admodum dixit idem Cyrillus, sacramentum est Diuinæ eminentiæ; quæ in summis est fastigiis. De hoc itaque mysteriorum excelssimo, ac præ cæteris manifestè magno, visum est mihi hodiernâ die magnifica hæc Apostoli verba interpretari. Manifestè magnum est pietatis sacramentum. In se quidem ipso magnum, tum ratione mysterij, propter

*in c. Mario Victor.
lib. 1. contra Ariam
ho. 9. in tit. 15. col. 303.*

*Lib. 1. dial.
de Trinitate.*

propter magnam scilicet obscuritatem: tum ratione Maiestatis ipsius Trinitatis sanctissimæ: quam in se concludit, ac cõtinet. Magnum item in sui manifestatione; *Manifestatum in carne.* Magnum in sui iustificatione & sancti Spiritus approbatione. *Inedificatum in spiritu.* Magnum quoad Angelos, quia *apparuit Angelis.* Magnum quoad homines quia *predicatum est gentibus.* Magnum quoad vniuersum mundum; quia *creditum est in mundo.* Magnum denique in vtrâque suâ victoriâ, tam obscuritatis, quàm claritatis, atque in splendidissimo sui triūphi apparatu ac pompâ, quia *assumptum est in gloria.*

SACRAMENTVM, seu mysterium idè sonat quod ænigma, hoc est singulare quoddam mentis inuentum, hinc quidem sapientiâ fœtum, inde verò perplexum adeo atque occultum, vt si præstans fuerit ac perfectum; vix, aut ne vix quidem alius, quàm eius auctor atque inuentor (quantumcumque in eius explicationem interpretationemque mentis aciem intēdat) assequi eam possit. Quin & hoc ipso quòd alius quispiã eò penetrauerit, ænigma illicò esse desinit, cuius tota ratio in arcano atque obscuro sita est: atque adeò si quis eius sensum peruiderit, significationisque veluti scopum fixerit, illius auctorem vicissè, ac suo inuento exuisse existimabitur. Atque hoc certè causæ fuit,

cur

14. *De Augustissimo mysterio*

cur Poëtæ olim finxerint, sphyngis ænigmatē ab Oedipo explicato, eam confestim se præcipitē dedisse, ac vitam (quæ sua nimirum obscuritas illi fuerat) finiuisse, atque obortâ manifestæ solutionis claritate, disparuisse, periisseque.

A E N I G M A porro ut præstans sit, tribus potissimū suæ quasi virtutis insignibus polere debet: ac primū quidem eo, de quo iam diximus, ut tanta nimirum sit illius obscuritas, ut nemo alius, quàm qui ænigmatis auctor fuerit, recta in eā ferri, atque in album, ut vulgò dicitur, id soluendo, intendere possit. Gloriabatur itaque nec immeritò, fortis iuxta atque ingeniosus olim Nazaræus ille Samson, quòd Philistheorum nemo, quantumvis sua ingenia exacuerent, & vim nervosque omnes mentis intenderent, celebre illud ænigma à se propositū penitus soluere, ac penetrare potuisset. *De comedere exiit cibus & de forti egressa est dulcedo.* Donec suæ illud uxori ipsemet declarasset; ex quâ illi didicerunt, quod de forti à Sāsone discerpti leonis ore, dulcis cibus, fauus scilicet mellis quem in eius ore apes finxerant egressus esset. Unde meritò etiam illis obiecit: si non arassetis in vitulâ meâ, non inuenissetis propositionem meam.

S E C U N D U M ænigmati insigne est, ut hæc tanta eius obscuritas & penetrandi difficultas,

Sanctissime Trinitatis. 15

difficultas, non ex confusione aliquâ, vel proportionis vllò inter partes ænigmati defectu oriatur: quin tanta illarum inter se, tamque exacta debet esse consensus, tam perfecta coaptatio, eaque tum distinctione singulæ apparere, tum coniunctione vniuersæ conspirare debent, ut certatim singulæ de se dicere videantur, istud sum: at nemo tamen sit, qui affirmare ac certò asseuerare audeat, Illud esse.

T E R T I U M denique, quod ex 2. nascitur est; quòd cum primum is qui ænigma inuenit, vel proposuit, eius solutionem nobis indicauerit, atque istud esse dixerit, nemo sit qui hoc non concedat, sibi que quodammodo non succenseat, quòd cum suo illud se iudicio ante proderet, diceretque, istud sum, ille nihilominus non animaduertit nodumque in scirpo, uti dicitur, frustra quæsiuerit. Tria igitur ista præstantis ac mystici ænigmati signa, atque insignia, diuino huic de quo agitur sacramento, apprimè congruunt, verbisque Apostoli iam supra memoratis pulchrè designantur. Primum quidem, quod est summa eius obscuritas, atque inextricabilis difficultas, ostendit Apostolus dicens, sacramentum fuisse manifestè magnum, nec leuiore quàm diuini Verbi incarnati testimonio patefactum, non aliis quàm ipsius diuini sanctique spiritus eiusque
magna

magnalium argumentis comprobatur. Quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu. Quodque caelestibus etiam ipsis purisque mentibus tanquam omnem alioqui earum captum excedens mysterium, apparuit: quodque hominibus, ut illud crederent, praedicari atque explicari necesse fuit. Apparuit Angelis, praedicatum est gentibus &c. Secundum verò, quod est summa huius mysterij, ut sic dicam, symmetria seu proportio, ex secundo illo, quod in se magni atque mirifici hoc sacramentum manifestè magnum continere diximus, facile demonstratur: ex ipsa scilicet maiestate sanctissimæ Trinitatis, quæ cum in personarum distinctione, & naturæ unitate consistat, nullam admittit confusionem vel symmetriæ proportionis defectum: confusionem siquidem excludit distinctio; proportio autem similitudinem adeo excedit, ut ad naturæ unitatem, & ut sic loquar, identitatem pertingat: atque adeò manifestè constat, difficultatem obscuritatemque in hoc mysterio, non ex confusione aliqua, vel parum apta partium inter se conuenientia, & conspiratione proficisci. Tertium denique non minus congruit, quam priora: siquidem ubi verbum diuinum humanam carne assumptam, arcanum hoc ænigma explanasset, Quod manifestatum est in carne: dixissetque: *Baptizantes eos in nomi-*

ne Patris, & Filij & Spiritus sancti: (quod loco thematis in principio huius nostræ concionis sumpsimus) cōfestim, ut ait Apostolus, creditum est in mundo: ita ut ipsi etiã, per vicos & plateas, certatim pueri concinant, *Credo in Deum Patrem, & in Iesum Christum filium eius unicum &c.* Per festam itaque huius fidei pompam (in qua, ut in primâ suâ epistolâ c. 5. testatur Ioan. huius victoriæ, ac triumphus summa consistit; *Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra:*) per huius, inquam, fidei pompam, de vniuerso mundo triumphum agit; *Creditum est in mundo, assumptum est in gloria.* Atque hinc etiam est quod priusquam glorioso triumpho Christus dominus in cœlum extolleretur, fidelibus suis, tanquam victis & captiuis, sua insignia & sacrosanctum Baptisimi characterem imprimi iusserit, in nomine sanctissimæ Trinitatis: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

Q V O A D primum itaque insigne arcani huius ac diuini ænigmatis, videlicet obscuritatem, sufficiat dicere hoc quidem mysterium, in sacris literis, per duplex quod ei obtenditur velum, nobis innotescere. Primum scilicet claritatis, obscuritatis alterum: quæ duo, etsi opposita, atque inter se pugnantia videantur, reuerà tamen non sunt, ut mox ex hoc loco declarabimus.

CIRCA primum sanè claritatis, vt sic dicam, obtendiculum, S. Chrysoft. hom. 3. de incomprehensibili Dei naturâ, ea perpendens S. Apostoli Pauli verba epistola primâ ad Timoth. c. 6. *Lucem habitat inaccessibilem*; principio animaduertit, non dixisse Apostolum, quòd Deus trinus & vnus lux sit inaccessibleis, sed quod lucem habitat inaccessibleem. Porro si habitatio eius lux sit inaccessibleis, diuina eius substantia quid tandem erit? Amplius animaduertit non dixisse quòd lucem habitat incomprehensibile, sed inaccessibleem, quod multò plus est quàm incomprehensibile. Quod enim inuestigatumque comprehendere non potest, id esse incomprehensibile dicimus: quod autè ne inuestigandi quidem vllò pacto operam patitur, & ad quod nemo propius accedere potest, id inaccessible est. Demùm addit, non dixisse quod hominibus lucem habitat inaccessibleem, angelis accessibilem: quippe qui nõ hominibus solùm, sed virtutibus etiã superis incomprehensibilis sit. Quod ex celebri illo 6. Isaiæ capitis loco probat, vbi cælestes illæ, ac Seraphicæ mentes, alas dicuntur prætere, & facies suas velare, quòd procurfantem è folio illo fulgorem, ac proficientia à diuinæ maiestatis velamine fulgura sustinere non valeant. Verumtamen vt has, plurèsque alias eius eo loco animaduersio

uersiones missas faciamus; ad hoc immensæ claritatis ac lucis velamen explicandum, non aliâ, quàm ipsius solis similitudine vtar; quam & Sibylla in 1. suorum carm. libro attulit, & Ecclesiasticus c. 43. egregiè extulit, atque adauxit. Sibylla igitur, quæ Græcis dicta est Erythræa, fuit autem reuera Babylonia, vt notauit Lact. 1. Diu. inst. c. 6. atque ipsa, tot iam annos antea præmonuerat lib. 1. hisce versibus:

*Hæc sũt quæ moneo, Assyriâ Babylone profecta;
Et tamen ex aliâ patriâ me Græcia dices,
Ex Erythrâ natam, &c.*

CVIUS quidem Sibyllæ tanta est antiquitas, vt si omninò ei fides, in his quæ de seipsâ eo in libro profiteretur, adhibenda sit; nunc ipsius Noë fuisse oporteat, cùmque eo, suoque coniuge, Noë filio, diluuij tempore in arcâ extitisse. Vnde inferiùs paulò ista addidit,

-----Siquidem cùm dilueretur.
*Mundus aquis, cùm vir solus probus exuperante
Quidam, quem per aquas vexit domus eruta
sylvæ,
Et pecudes, & aues, rursùm impleretur vt orbis
Eius ego nurus, eius item de sanguine nata.
Atque alibi etiam eodem libro:
Noë igitur cunctos homines iustissimus inter &c.*

Quod sortita fui, postquam discrimina mortis
 Effugi, iactata meo cum coniuge multum
 Necnon cum leuiris Gloes, socerog₃ socrug₃.
 Hæc igitur tantæ antiquitatis Sibylla, id de
 quo agimus, solis similitudine illustrans ait,

-----*Mortali non spectabilis ulli*

*Cum neque splendentis radiantia lumina solis
 Sustineant homines mortales cernere contra.*

Quid mirum si obtutu nostro usurpari non
 possit Deus, si micantes quoque solis radij,
 solem ipsum aspectibus subtrahant, vt non
 sit qui per illos intuens eum prospicere ex
 aduerso possit?

ENIMVERO hanc ipsam similitudi-
 nẽ, Ecclesiasticus in illo, vt diximus, 43. capi-
 re, amplius adhuc extulit dicens. Tripliciter
 sol exurens montes, radios igneos exufflans,
 & refulgens, radiis suis obæcat oculos.
 Tres siquidem, his verbis, liquidò animad-
 uertimus indicari modos, quibus à nostro
 se conspectu sol iste vëdicat. Primus quidem
 est, à luce quam in seipso continet, atque à
 radiis quos à se rectà emittit; cuiusuis per-
 tinaciter aduersum se spectantes obæcat
 oculos. Secundus est à repercussis eiusdem
 radiis, qui vlteriùs, iniecto aliquo obice,
 extendi prohibiti, reflectuntur; eundem-
 que fortius effectum præstant, atque hoc est
 quod ibi dicitur, *Refulgens*. Tertius denique
 modus est, ab immenso calore, atque inter-
 dum

dum etiam igni, quem ex hoc ipso ab oppo-
 sito obtaculo repercussu producant, quo
 quidem oculos vehementer lædunt, & cæci-
 tatem inducunt. De quo dicitur *Igneos radios
 exufflans*. efficax quippe ad eò hæc radiorum
 solis reflexio est, vt non immensum tantum-
 modò calorem Efficere, sed & ignem etiam
 accèdere, & excitare possit. Quotidianà hoc
 experienciã videre est, in oppositis soli spe-
 culis, eiusque radiis identidem à puncto re-
 flexionis, in quod coincidunt, repercussis;
 Vnde non quiuis tantum ignis, sed tam in-
 tensus etiam aliquando accensus est, vt inte-
 gris seu triremium, seu nauium classibus
 exurendis satis fuerit. In huius rei fidem, non
 aliam hoc loco probationem affero, quàm
 quod Galenus auctor grauissimus lib. 3. de
 temperamentis c. 2. de Archimede Mathe-
 maticorum Principe testatum reliquit. Is
 igitur Archimedes, Syracusas urbẽ patriam,
 ab ingenti, quo obsidebatur, triremium
 exercitu, non aliter vindicauit, quàm magnis
 quibusdam speculis, tali situ artificiòque dis-
 positis, vt collectis in se solis radiis, eosdem
 à se reflexos in hostilem exercitum classem-
 que conicerent. Vbi ingenti excitato incen-
 dio (adeò scilicet repercussi luminis vis cre-
 uerat) correpta confestim naualia conflagra-
 runt. Quòdque de Proclo haud minùs infi-

gni mathematico in Anastasij imperatoris vitâ refert Zonaras, qui gemino eius generis, de quo iam diximus, inuento, urbem Constantinopolim ab infinita hostilium clasium multitudine liberavit; dum per reuerberatos similiter ab ingentibus è splendenti chalybe speculis solares radios, excitato incendio, eam omnem in flammam fauillamque redegit. Nec vacat item mysterio vox illa *tripliciter*: quâ ex industriâ vsus est Ecclesiasticus, vt per eam, à tribus hisce modis, quibus sol iste sui nobis aspectum eripit, ad eos qui à diuino illo sole trino & vno, intellectus nostri intuitum submouent, ascendere mus. Atque imprimis quidem solis creati lux, non ab alio sydere accepta mutuo, sed à solis ipsius propria emanâs substantiâ, immensam æterni Patris lucem indicat, quam non ab aliâ diuinarum personarum accipit, sed suam, sibi que propriam in se habet, non solum essentialem quam dicunt, quæ naturæ atque essentiali ratione illi competat, sed & personalem etiam, quæ diuinæ suæ personæ intuitu illi conueniat. Quæ cum non minus infinita, atque immensa sit; offundit atque obruit intellectus quamlibet aciem, quæ naturâ tantummodò perspicacitate freta, in eam intendere se posse cõfidat: & quâ ratione hic Pater sit, quomodo filium progignat, cæteraque diuinæ istius generationis arcana scrutari

tari non dubitet. Insuper lux solis à speculo repercussa secundam sanctissimæ Trinitatis personam non minus aptè significat: ab æterno etenim Patre, non secus atque à sole quodam infinitè lucido, lucis similiter infinitæ veluti radius quidam, progreditur secunda in sanctissima Trinitate persona, quæ est filius; lumen de lumine, vt in concilio Nicæno pronuntiatum est. Radius nimirum iste ratione suæ propriæ personalitatis, in diuinâ ipsâ naturâ tanquam in tersissimo & plusquam chrystallino speculo collectus, reflectitur: quippe cum vterius progredi haudquaquam possit, eò quòd proprius illius terminus ipsa sit; omni vi suâ ac splendore coniuncto, in eâ se sistit, atque ex diuinâ istâ reuerberatione, lucem quandam atque imaginem exprimit, non apparentem illam quidem duntaxat, vt in speculis solet, sed substantialem ac subsistentem Patris æterni. Atque is quidem radius, siue personalitas, diuinæ intellectiois terminus cum sit; similitudo atque imago intellectualis est, quam & Theologi verbum appellant; & cum simul diuinæ etiam naturæ terminus sit, imago est plusquam intellectualis, quam iidem Theologi naturalem vocant, filiumque, Patri per omnia tam in essentiâ ac naturâ, quam in essentiali ac naturæ insignibus & perfectionibus simili-

Sap. c. 7.

num. Neque verò tam meum hoc inuentum, quàm diuinæ sapientiæ effatum est. *Candor est (inquit) lucis eterne, speculum sine maculâ maiestatis Dei, & imago bonitatis illius.* Lux quidem æterna est Pater æternus; qui & principium est diuini radij, à suâ essentiâ repercussi; quem hoc loco sapiens candorem nuncupat, idémque est quod splendor & radius reuerberatus: atque aded in autographo habetur splendor, aut splendescencia: & Sanct. Pauli. cap. primo epistolæ ad Hebr. huic loco alludens, splendorem dixit, *Cum sit splendor gloria, & figura substantiæ eius &c.* Radius igitur hic reuerberatus, filius est Patris æterni; qui à Basilio lib. 2. contra Eunom. splendor maiestatis Dei, ex rotâ eius maiestate resplendens dicitur. Vnde quemadmodum ratione suæ personalitatis est radius productus *Candor lucis eterne*; ita ratione diuinæ essentiæ ac naturæ, est *speculum sine macula*. In quo perfectius multò, quàm in chrystallino orbe, aut speculo, solis creati radius; diuinus iste refertur: & ratione vtriusque personalitatis scilicet ac naturæ, speculi & reflexionis, viuam ac perfectissimâ omnem in Patre boni ac perfectionis similitudinem exprimit: *Imago bonitatis illius*. Ignis denique ille, qui ex solaris, vt diximus, radij reflexione accenditur, Tertiam sanctissimæ Trinitatis personam egregiè

egregiè exprimit: ex occurso nimirum geminæ istius lucis diuinæ, Patris scilicet ac filij, qui luces intellectuales cum sint, acieque infinitæ mentis plusquam lynceâ, inuicem sese obtueantur, immensamque vicissim pulchritudinem suam contemplantur, eius aspectu pulchritudinis, viuo amoris concepto incendio, veluti in puncto reflexionis, vbi in vnum principium spiratiuum vnâ conspirant, amatorij; vt sic dicam, ignis radium, qui Spiritus sanctus est, producant. Et quando quidem spiratio ista, quâ diuinus hic amoris ignis ac radius spiratus ac productus est, ex intento ac scopo suo primario, seu ex suâ, vt loquuntur Theologi, ratione formali hoc non habet, vt in diuinâ naturâ, tanquam in speculo reflectatur, cum eius terminus non sit: sed vt in diuino amore, cuius est terminus, accendatur; neque diuinâ termino producto naturam communicat, tanquam imagini naturali vel intellectuali sui principij, vt de lucis radio in secundâ personalitate diximus: idcirco Spiritus sanctus neque est filius, neque imago Patris aut Filij. Verumtamen quia diuina illa spiratio ex se diuini amoris terminus est, etiam imaginem non exprimat, incendit tamen, & amoris ignem, qui Spiritus sanctus est, producit: qui quidem amoris ignis, aded est efficax, vt sanctissimæ Trinitatis spheram succedere, & vniuersum

B s amoris

amoris flammis orbem consumere potens sit; aded vt incarnatum de eo verbum dixerit: Ignem veni mittere in terram, quid volo nisi vt accendatur? Quæ quidem verba, communis sanctorum Patrum sententia, de Spiritu sancto interpretatur. Sic Chrysof. hom. 6. in Matth. Athanas. lib. de cõmuni essentiâ Patris, Filij, & Spiritus sancti. Cyrill. lib. 5. in Levit. Orig. quem sequitur Hieron. lib. 2. contra Ruffin. Aug. serm. 108. de tempore, & alij multi. Tribus itaque admirabilibus hisce modis, diuinus hic sol, trinus & vnus, immensæ lucis obtento velamine, ab omni creatæ mentis aspectu se subducit.

AL T E R V M ergo obtendiculum, seu velamen, obscuritatis esse diximus atque caliginis: de quo certè adnotasse operæ pretium fuerit, quòd quotiescunque ferè Deus in sacris literis se videndum præbuisse perhibetur, vt 16. Exo. Isaia 6. Apocal. 11. & passim alibi, nubibus semper densis circumdatus, atque atrâ caligine ac tenebris circumfusus, apparuisse perhibeatur. Quæ omnia, nihil reuera aliud, quàm velamen istud obscuritatis, quo à nobis Deus absconditur, præ se ferebant: atque huc spectant illa Dauidis Psal. 16. *Nubes & caligo sub pedibus eius.* & Psal. 17. *Posuit tenebras latibulum suum.* Quorum hæc vna est sententia, quod Deus à nobis se subducatur, atque inter obscuras densasque

sasque tenebras abdat, atque abscondat: de quibus scilicet tenebris, in epistolâ ad Caium Magnus Dionys. sic loquitur: Tenebræ quæ ei obductæ ac offusæ sunt, & tectæ sunt omni lumini, & fugiunt omnem scientiam &c. Enimverò ad hoc obscuritatis inuolucrum alluserunt olim Ægyptij, primum rerum principium appellantes tenebras incognitas, tenebras super omnem cognitionem: ter istud repetentes, quemadmodum Damascius Platonius de iis retulit: quâ quidem trinâ repetitione, diuinas tres personas inueniunt, nobisque indicant, earum singulas, tenebrarum velo obteatas, omni mentis nostræ aspectui inaccessas esse. Eodem allusit Orpheus in li. de verbo sacro, tali carmine,

-----*Cernere quis sit*

Nequaquam valeo, nam nubibus insidet alius.
Et in libro quem scripsit ad filium suum Musæum,

Hunc ego non video, nubes quia densa resistit.
Primus verò post Orpheum videtur fuisse Stesichorus, qui cum aliquo diuini huius mysterij veluti per crepusculum affulsu, deam Mineruam, quâ sapientiam intellexerat, mysticè delineauit. Hanc enim ex Iouis Patris sui capite prognatam, hinc dicitur, vt diuinam sapientiam, qui est verus Dei Filius, à diuinâ æterni Patris mente genitam indicaret. Quod Stesichori inuen-

tum,

*Apollon. lib.
4. Argonaut
Pind. Olymp.
7.*

tum, imitati sunt Apollonius, Pindarus, cæteri que quotquot deinceps secuti sunt Poëtæ, cum Græci, tum Latini. Quinimò vt velamen insuper obscuritatis in hoc arcano mysterio adumbrarent, deæ suæ Mineruæ ita effictæ, vultum etiam velo tegebant, hac inscriptione, vt refert Plutarchus in lib. de Iside & Osyride: Meum pepulum nemo adhuc mortalium detexit. De eiusdem quoque Mineruæ imaginibus, ab Apelle, vt Pausanias aliique auctores grauissimi meminere, depictis constat, quòd vt hoc obscuritatis velum clariùs indicarent, summæ obscuritatis difficultatisque inaccessibilis signis ac symbolis, ab eo appositis, exornatæ fuerint. Vnde & galeam capiti affinxit, cuius vertici sphynx ænigmatum inuentrix, & arcanorum symbolum mysteriotum, insideret; duos quoque hinc inde gryphes addidit, aquilino capite atque alis, humanum quàm longè ea obtutum excederet indicantibus; leoninis verò corporibus, ad hos qui temerè atque inconsulto accedere ausi fuissent, vnguibus discerpendos: medium deinde eius pectus intorta vipereis crinibus Medusæ tempore, vultusque terribiles obsidebant, vt obtentâ formidine, ad tam metuendæ imaginis ac formæ contemplationem, propius accedere nullus auderet. In somnis porò, illius pedibus draco subiectus,

ctus, fidam eius custodiam, vigilantiamque perpetuam denotauit, vt omittam interim quam dextrâ hastam minax vibrabat, armæque cætera siue tutam, siue terribilem facientia, quibus instruebatur: vt ex his summæ obscuritatis symbolis, difficultatisque omni industriâ superioris insignibus, agnosceremus, quàm longè mentis captum conditionemque excederet velum hoc, quo obtenditur tam illustre mysterium.

AT QVÆ hi sanè omnes, tam Aegyptij, quàm Orpheus, Stesichorus, & Græcorum cæteri, arcanum istud de diuinarum multiplicitate ac numero personarum, deque immensâ eas intelligendi difficultate atque obscuritate, ex iis didicerunt, tum quæ sancti olim Patriarchæ Ægyptios docuerunt; tum quæ Moyses in diuinis postea literis scripta propagauit.

ET ENIM (& speciosè quidem primâ facie) dicet fortasse quispiam: quo pacto duo hæc velamina, immensæ putà claritatis vnū, alterum non minoris obscuritatis atque caliginis, adeò inter se opposita ac pugnancia, conuenire nihilominùs & constare possunt? Aut tanta lux, quidni caliginem certè omnem tenebrâsque dispescat? caligo verò tanta ac tenebræ, quomodo non lucem omnem obruant atque extinguant? Tenebræ siquidem nihil aliud sunt, quàm defectus & priuatio

uatio luminis. Enimuerò non sunt duo ista, vt videntur, velamina inter se opposita, sed illa ipsamet lux immensa, & cognoscibilitas, vt sic dicam, infinita Dei, quam claritatis velum quoddam esse diximus, Deo prætentum, cum infirma atque imbecilli nostræ mentis acie collata, tenebræ & obscuritas est, propter exuperantiam illam adedò infinitam, quâ obtutus nostri debilitatem lux tanta obruit: atque adedò egregiè admodum in hanc sententiam dixit Anselmus: Omnis lux, quæ præ nimietate claritatis non potest aspici, rectè caligo, & inaccessibleis dici potest, & meritò: nam vtraque idem præstant, & seu caligo se offuderit, siue lux nimia effulserit, ambo visum iuxtà impediunt. Probat hoc idem Sanctus exemplo solis: cuius lux nimia nihilo minùs eum ex aduerso adspici non permittit, quàm si tenebræ aut caligo essent. Quamobrem ita Deum alloquitur: Tenebratur oculus infirmitate suâ, aut reuerberatur fulgore tuo; sed certè, & tenebratur in se, & reuerberatur à te. Vtrumque à magno Theologiæ doctore ac magistro Areopagita Dionysio, Anselmus didicit. Qui Dionys. in epistola ad Dorotheum sic ait: Diuina caligo est lux, ad quam aditus non patet, in quâ Deus habitare dicitur; quæ quidem nec cerni potest, præ excellenti claritate, neque adiri eadem, propter singula-

In expla-
tione sectionis
de transfigu-
rat. ex c. 17.
Matthæi.

Ansel. c. 14.
Prologij.

rem

rem diuini luminis effusionem. Atque vt Propheta Regius Psal. 138. asserit tenebras coram Deo obscuras non esse, & noctem non aliter ac diem illuminari, qui æquè ac si lux esset, illam peruidet. *Tenebræ* (inquit) *non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur, sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.* Simili ratione & nos poterimus ex aduerso dicere, quòd intellectui nostro composita lux diuina, tanquam nox ac tenebræ sit: nam vt has videre non possumus, ita neque illam discernere. Vnde & in sacrâ Scripturâ, veluti synonyma sese habent, splendor & gloria ex parte Dei; ex parte verò aspectus atque intellectus nostri, tenebræ, & caligo. Atque, vt alia multa huius exempla pertranscam, liquidò hoc testantur verba illa ca. 8. lib. 3. Regû: *Nebula impleuit domum Domini, & non poterant sacerdotes stare & ministrare propter nebulam, implenerat enim gloria* (id est splendor & lux) *Domini, domum Domini.*

A T Q V E ex his omnibus apertè constat, quàm meritò sanctus Apostolus hoc ænigma obscurissimum, occultissimùmque mysterium, appellauerit sacramentum manifestè magnum, quod huiusmodi summæ lucis, extremæque caliginis velaminibus tectum abscondebatur.

A M P L I V S etiam, vt hanc caliginem cognoscendique difficultatem in maius efferat,

efferat, tria circa hoc sacramentum admirabilia, perpendenda adiicit. Primum quidem quoad angelos; apparuit angelis. Breuibus nimirum hisce verbis nec pauca, nec leuia mysteriorum momenta complectens. Nam dum angelis apparuisse dicit, tantam esse indicat vnus trinique Dei celsitudinem, ut cum omnem naturæ ambitum, omnemque angelicæ etiam mentis vim captumque excelleret, necesse fuerit, ut ipsemet illis vltro appareret: quod neque eorum volatus ad eum ascendere, neque aspectus in eum contendere posset: adeo ut communis ac verior Theologorum sit sententia, quod, etiam si aliqua huius mysterij cognitio, qualitercūq; iis innotuisset, si naturalibus tantum mentis suæ viribus in illud ferrētur, in tantæ abyssi profundo, cogitationis veluti pedem sistere, gressumque figere nullatenus potuissent: tantique miraculi difficultate obruti, pro impossibili habuissent, neque in hanc vnquam mentem incidissent, ut duo hæc diuina extrema, monadem scilicet in naturâ, & triadem in personis, coniuncta esse iudicarent. Nam si vnâ essentiam ac naturam agnouissent, vnâ in eâ personam tantummodo censuissent: tres personas, tres similiter essentias arbitrati fuissent. Vnâ veritatis inuenta parte, alteram perditam atque impugnatam euntes. Nunc vnitatem essentia,

per

per triadem personarum, nunc vicissim ex aduerso triadem personarum, per essentia vnitatem abnegantes: quemadmodum de hæreticis acutè initio libri aduersus Praxeā animaduertit Tertullianus. Neque minùs impossibile visum eis fuisset, quandoquidem diuina essentia eadem omninò res cū Patre sit, potuisse eam à Patre communicari Filio, atque à Patre & Filio, Spiritui sancto, absque eo quod simul communicarentur personalitates. Communicato siquidem vno, & nò altero, vnum atque alterum esse, atque adeo distinctionem personæ nò communicatæ, à naturâ communicatâ esse cōcluserunt. Similiter & in personarum æqualitate allucinarentur: in Patre siquidē æterno, potestatem ac vim Filium gignēdi agnouissent, eā tamen in Filio desiderassent, in Patre & Filio vim spiratiuam ac sancti Spiritus productiuam deprehendissent; at in Spiritu sancto, neque generatiuam ut in Patre, neque spiratiuam ut in Patre & Filio, inuenissent, cum vna nihilominus perfectior aliis persona non sit, neque priores duæ tertiam excedant: atque ita rem sine dubio incredibilem esse statuissent. Sed nec minùs profectò in diuinarum inter se processionum, ut vocant Theologi, inuestigando discrimine aberrassent, & ratione dandâ, cur processio Filij generatio sic dicenda, Spiritus sancti nò item.

Ac similiter in cæteris diuini istius arcani mysteriis tā singularibus, quàm omnem intelligentiam supergressis; vnde meritò ait S. Paul. quod apparuit angelis.

D V O nihilominus hîc adnectam, quæ momenti non parum afferant, ad summam huius mysterij obscuritatem atque altitudinem indicandam, ex parte angelorum, etiam cum illis iam apparuisset, & reuelatum fuisset; atque illi supernaturalis gratiæ subsidio nixi, eius fidem iam concepissent.

PRIMVM quidem est, quod cum Lucifer, atque illius sequaces spiritus, aduersus Deum insolescentes, æquales ei fieri affectassent: *Ero similis Altissimo.* quoad modum saltem, suam à seipsis beatitudinem obtinendi, neque diuino eam beneficio, in bonorum operum præmium, acceptam referendi, quantumuis eâ procacitate ac superbiâ contra Deum se extulissent, tantam nihilominus de huius sanctissimæ Trinitatis sublimitate opinionem retinuerunt, vt nec ipsa eorum superbia, omnium maxima, eò aliquando arrogantia eos euexerit, vt in hoc quod est trinum ac vnum esse, Deo exæquari ambiuerint. Cūque eò insanix vanus atque impudens eos tumor adegisset, vt rem adeò impossibilem, atque etiã Deo in beatitudinis obtinendæ modo similes esse, concupiscerent; haud quaquam tamen ita in hac
sua

suâ elatione euanuerunt, vt de hoc, quod est trinos vnosque fieri, vel leuissimè cogitauerint. Tanta nimirum est altitudo, ac sublimitas huius mysterij, vt eo contemplando & innata Angelicæ intelligentiæ perspicacitas heberetur, & obstinatæ voluntatis peruicaciâ, contentiõque frangatur.

SECUNDVM verò, quòd vbi iusto Dei iudicio, meritas superbiæ poenas dantes iam cælo excidissent, cum magnâ diuinæ iniuriæ cupiditate, & furiali in Deum odio perciti, illius nomina sibi vsurpassent, atque oracula, templa, sacrificia, milleque alios colendi ritus, soli Deo debitos, arrogassent: nullibi tamen hæcenus auditum aut lectum nouimus, ausos aliquando hoc sibi assumere, vt se trinos vnosque esse, vel maximè credulis, superstitiosisque suis cultoribus, persuadere tentarent. Adeò supra conditionis suæ captum viso illis hoc mysterio, tam intellectu difficili, tamque obscuro, vt vel credulos maximè populorum animos, alienaturum potius, quàm in sui cultum admirationemue tracturum, videretur. Atque hæc non dubiè magna & admirabilis veritatis vis atque præstantia est, in hoc sublimi mysterio, quòd cum nihil omninò vel sensu delectabile ac iucundum, vel intellectu blandum in se contineat; quinimò tam magnam ac difficilem mentis deditionem ac subie-

ctionem exigat, cæcosque ac suspensos ab omni sensibilis experimenti iudicio oculos, intellectumque ab omni rationis innata ductu reuocatum, ac retentum; orbem nihilominus peruadens vniuersum debellaue- rit, fidemque extorserit: *Creditum est in mundo:* deque eo, tam claritatis, quam obscuritatis gloriosissimâ (vt iam antea inuimus, & mox fusiùs explicabimus) relata victoriâ, triumphauerit: *Assumptum est in gloriâ.* Solâ vnius triniq; Dei omnipotentia facinore dignissimo. Sed & alia quoque idem Apo- stolus, quod ad homines similiter attinet, nihilominus expèndenda, atque æstimanda adiicit: *Quod manifestatum est in carne, iustifica- tum est in spiritu, prædicatum est in gentibus.* Ac si diceret: tanta est huius ænigma- tis, ac Sacramenti manifestè magni obscu- ritas, ac difficultas; vt quamuis multa eius iudicia præcessissent, nondum tamen vt cre- deretur persuaserit, donec Dei Filius carne assumptâ, per se primùm, mox verò per dis- cipulos, testimonium de eo tulisset; ac Spiri- tus etiam sanctus id ipsum comprobans, at- que (vt Apostoli verbo vtar) iustificans, ap- paruisset. *Quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, prædicatum est in gentibus.*

NON immorabor hoc loco in iis, quæ iam tum affulgente aliquo quasi crepusculo huius

huius mysterij, Sibyllæ diuinitus inspiratæ suspexerint; mundoque ac mortalibus cre- enda proposuerint. Quarum vna lib. 8. suo- rum carminum ita cecinit,

Quæ tibi, quæq; tuo nato annuis ipse patrandæ.

Apertè nimirum, vt videris, habitâ duarum primarum in hac triade persona- rum mentione: de tertiâ verò, hoc est, de Spiritu sancto lib. 3. sic meminerat:

Namque Dei nescit mentiri Spiritus orbi. aliisque etiam in locis, breuitatis à me grâ- tiâ prætereundis.

NEQUE similiter immorabor in Zo- roastris oraculis (qui secundùm credibili- rem sententiam Cham Noë Filius fuisse cre- ditur) vel recensendis, vel expèndendis. Qui, inter cætera sua apud Chaldæos oracula, sic scripsit. Cum omnia Pater perfecit, & mēti tradiderit secundæ, &c. Neque in eo quod Thulidi Regi percontanti, respondit Sera- pis: percontanti, inquam, ecquis ante eius regnum potuisset tanta, aut quis post eum futurus? cui illa respondit. Primùm Deus, deinde Verbum, & Spiritus cum eis, cuius potentia est æterna. Neque in aliis multis apud Trismegistum in Pimandro, Platonem etiam cæterosque Philosophos, quorum pleni sunt Augustini Eugubini Episcopi, viri eruditissimi, de perenni Philosophia li- bri. Solummodò à curiosis hoc loco rerum

æstimatoribus sciscitabor, ecquid ea omnis Philosophorum doctrina ad hoc contulerit, ut mundum omnem huic mysterio, per eius fidem subiiceret? Enimvero struendæ fallaciæ, quàm veritati adstruendæ, magis valet. Unde nec immeritò Patres sancti huiuscemodi Philosophos, hæreticorum Patriarchas nuncuparunt. Quippe qui suamet arbitria sectati, diuino lumini rebelles extiterint, & à purâ ac sincerâ huius mysterij veritate semper abstiterint.

AMPLIUS, in lege scriptâ etiam nouimus S. Moysen, Dauidem Prophetam, Salomonem, Isaiam, Oseam, cæterosque innumeris in locis eius meminisse: Hebræos verò nihilominus ab eius sibi persuasione tam longè abfuisse, ut idololatriæ, & multorum deorum introductionis loco, illud habuerint, & etiam nunc habeant. Atque ut plura hac de re loca nunc præteream, quibus eruditiorum aduersus Iudæos scriptorum libri passim abundant; libet tantùm hîc exquirere, cur Moyses initio Genes. primis statim illius verbis, diuinarum triadem personarum nobis innuerit? Et quia eius loci mentio facta, in aliam etiam huic concessui accommodatam quæstionem ducit, ad eam diuertisse aliquantulum, atque in eâ soluendâ substituisse, fraudi non erit. Cur videlicet sub nomine Iudicum potius, quàm sub alio aliquo

ex

ex tot Dei nominibus, appositè magis, ut videbatur, ad eum locum se offerentibus, diuinas Trinitatis personas adumbrauerit? Vbi enim nos legimus, *In principio creauit Deus caelum & terram*: in Hebræo contextu legitur, *In principio creauit Eloim* (id est Iudices) *caelum & terram*. Quem sanè locum, de hoc mysterio interpretatur Magister sententiarum, coniunctisque cum eo sententiis, Theologi ferè omnes, atque ex Scripturæ sacræ interpretibus eruditiores non pauci, in cap. prim. Genes. & alibi sæpe: obseruantque omnes, quod Moyses pluraliter vsus dictione Eloim, quæ Indices significat, diuinarum pluralitatem personarum, & per verbum singulare, hoc est, creauit, diuinæ essentiae ac naturæ vnitatem indicare; vtrumque verò, hoc est nomen plurale, cum verbo singulari contra quam Grammatices præcepta ferant &c. coniungens, magni atque insoliti in hoc latentis mysterij nos admonere voluerit. Neque satisfacit quorundam, qui in contraria sunt sententia, Doctorum responsio, qui Rabbinos secuti, formam hanc loquendi principibus consuetam esse asserunt, ut pluraliter quispiam sese nominet, *Nos mandauimus &c.* Siquidem ut hoc facillè concedamus, in nullâ tamen apud eos loquendi formulâ id consuetum, ut nomen plurale, cum verbo singulariter significanti coniun-

Burgens.
Cira. Gala.
Engubi. E.
poman. H.
mer. Cæterin.
Vielm. Ge-
neb. lib. 2. de
Trin. Cama-
ra 1. p. mo-
narch. lib. 2.
Symbol. 3. §.
3. & seq.

gant: ac si quis diceret; *Nos mandavi, &c.* quantumuis plurium nonnunquam numerum pro singulari substituunt.

A T Q V E, vt multa insuper argumenta præmittam, quibus Genebrardus l. 2. de Trin. hoc ipsam eruditè comprobat, neque subtiliorem hoc loco præsentis sententiæ confirmationem astruam; diligentiusve excutiam, an hic proprius sit Hebræorum idiomatismus, vt recentiores nonnulli innuunt, nomen plurale cum singulari verbo coniungere. Mihi certè hac Magistri sententiarum, interpretatione tam receptâ, tamque ad rem præsentem accommodatâ vti licebit: iuxta quam, primi illius, de quo dubitauimus, rationem reddere non erit difficile. Neque enim exordiri aliunde aptius hanc suam historiam de orbe condito, Moyses poterat, quàm Sanctissimæ Trinitatis mentione habitâ, quæ orbi ipsi exordium, condendo dederat, &c.

D I F F I C I L I O R I S paulò negotij res erit, secundæ interrogationi (cur scilicet appellatione Iudicum potius, quàm alio aliquo ex diuinis nominibus triadem hanc sanctissimam expresserit?) accommodatè respondere. Quid enim? an non accommodatius forsasse usurpasset nomē Dei ineffabile, *Qui est?* Principium scilicet à quo omnia: quoad hoc enim præcipuè in creatione mundi

mundi eminebat Deus, quòd principium scilicet esset, vt vniuersa quæ sunt, per illam essent. An nõ rectius etiam appellasset Omnipotentem? Mundum siquidem creando ex nihilo, suam clarissimè omnipotentiam ostentauit. An non liberalem aut magnificum, qui eos diuitiarum thesauros distribueret? An non sapientem, cuius infinita scilicet sapientia, in pulcherrimâ dispositione & admirabili creatorum omnium concentu concordiaque mirificè elucebat? Respondeo nihilominus, atque assero, mirâ sapientiâ & singulari diuini Spiritus afflatu, hoc præ cæteris Iudicum nomine prophetam eo loci vsum fuisse. Cùm enim cætui ac Republicę humanæ principia Deus constituisse diceretur, par fuit vt amantissimi Patris operam exhibuisse cognitus, vnâ etiam pro Iudice haberetur. Cæteroqui fiducia paternæ indulgentiæ animo præcepta, filiorum audacem licentiam accendere poterat; at opinio seueri Iudicis, cuius sit delicta corrigere, & pro noxâ pœnam infligere, subditorum animos (ne quis obnoxium illi se constituat) à peccato renocat, atque absterret; & quantumuis præceps efferumque ingenium, metu coërcet. In quo certè, non obscure etiam nos instruxit, quanti intersit, eos qui rebus publicis præsideant, Iudices ac Censores, non solùm benefacien-

do ac præmia largiendo Patres se exhibere, Deique exemplo, in subditos bona multa distribuere, sed in exequendâ etiam illâ quæ ad puniendum spectat iustitiâ, integros sese inflexosque gerere; ne dum seueritatis opinionem eleuant, instituta coërcendæ licentiæ ac malis artibus fræna, dissoluant. Eorum ergo integritas, largitionum corruptelam, amicitiarum gratiam, intercessionum importunitatem, conquestionum acerbicatem, officiorum delinimenta, aut si quæ alia à bono & æquo declinare faciunt, vel detorquent, nullatenus debet admitti: tum obrectatorum, si quæ sint de hac tantâ seueritate querimoniæ, eæ quidem pro maximis optimorum Iudicum laudibus potius, quàm pro querimoniis habendæ sunt. Neque verò tam in hoc mihi, quàm Prophetæ regio fidem postulo, qui Psal. 47. cum Deo supremo Iudice in hunc modum colloquês, eadem omnia, quæ iam diximus, proficitur. Suscepimus (inquit) Deus misericordiam tuam, in medio templi tui. Confiteor, inquit, ô Deus, misericorditer bona plurima beneficiâque à te collatâ nos suscepisse: ueruntamen laus tua, supremi Iudicis propriâ, non ex eo tantoperè æstimanda est. *Secundum nomen tuum Deus (eloim) sic & laus tua in fines terræ.* Secundum hoc uidelicet, quod nomen iudicis de te pollicetur, uniuersum orbem

orbem peruagata est laus tua. Ecquid porrò istud est quod de eo pollicetur nomen Iudicis, unde & laus propria eius accipitur? Id nimirum de quo adiicit, *Iustitia plena est dextera tua.* Plena, inquit, est dextera tua, id est opera tua. Plena, inquam, quia nihil vacuum aut apertum, quâ corruptela, ambitus, intercessio, aut si quæ alia Iudicem emollire atque à recto flectere solita, subintrare valeant. Quod si plenitudinis huius gratiâ, de seueritate nimiâ, duritie, crudelitate, querimoniæ fuerint; hæ, ut diximus, non tam reuera querimoniæ, quàm propriæ bonorum Iudicum laudes erunt. *Secundum nomen tuum Deus (eloim) sic & laus tua in fines terræ.*

VERVMTAMEN ut unde digressi sumus, denuò reuertamur, non est etiam cur amplius immorer in reddendis rationibus, cur Moyses in principio suæ de orbe condito historiæ hanc sanctissimæ Trinitatis notitiam nobis inculcauerit, cum Deus ipse Optimus Maximus in eius creatione, nihil antiquius habuisse visus sit, quàm ut quædam illius indicia & ueluti crepuscula constitueret. Nam quonam obsecro, si non eò, spectabat illa disiunctissimorum alioqui diuersorumque maximè pluralitatis unitatisque coniunctio, atque multorum ad unum reuocatio, quâ res omnes à se creatas signasse Deus uidetur? aut quid tandem aliud in-

signa

signia ista in se sunt, quàm signa quædam atque umbræ, huius diuini ineffabilisque mysterij. Hoc tot cælestium nempe orbium, sub vno empyreo conclusio, tot diuersorum motuum ad vnius primi mobilis raptum circumuectio; hoc tanta errantium, inhærentiumque in cælo luminum ac stellarum, ab vno lucis fonte, sole videlicet, collustrata varietas. Hoc in rebus quoque sublunaribus, tot accidentia in vnâ substantiâ, tot potentia ab vnâ animâ, tot operationes ab vnâ potentiâ, ac denique res omnes creatæ ab vno principio prodeuntes, atque in eundem finem ac terminum, qui Deus est, redeuntes, denotant, ac designant: eo nimirum consilio, hanc admirabilem, in condendis omnibus, rationem Deus iniuit, vt nobis liquidò appareret, quòd, si creator omnium, in seipsum intuens, hoc signo insignita, & veluti sigillo pluralitatis ad vnitatem reductæ cusa, atque impressa, ea creauerit, in eo quoque in quod intuitus exemplar fuerat, dum hanc formam imprimeret, mysticam aliquam pluralitatem ineffic ad vnitatem reductam, necesse esset. Neque verò hoc qualiscunque pluralitatis ad vnitatem reductæ vestigium nobis dedisse satis habuit; verum & alterum adhuc manifestius addidit non qualiscunque, inquam, pluralitatis, sed ipsius speciatim trinitatis ad vnitatem reuocata.

ta. Nec obscurum erit hoc animaduertere in conspicuâ istâ vniuersitatis fabricâ, quæ cum vna sit, in tres præcipuè partes distribuitur: vna siquidem omnino spiritalis est, vt Angeli; alia verò omninò corporea, cuiusmodi sunt corpora omnia; tertia denique ex vtroque mixta, vt homines: tum spiritalis etiam pars vna cum sit, communi Theologorum, cum sancto Dionysio Areopagitâ, sententiâ, in tres hierarchias distinguitur, & harum singulæ in tres item choros, atque hi adhuc singuli, in tres ordines: supremum, medium, atque infimum diuiduntur. Pars similiter vniuersi corporea, cum sit vna, in tres secatur, cælestem scilicet, elementarem, & mixtam: atque in cælesti triplex operatio constituitur; motus videlicet, lucis, & influxus. Tria in quolibet elemento, materia, forma, & compositum inueniuntur: atque in quolibet tandem mixto, temperamentum, virtus, & operatio. Tria similiter in animantibus reperimus animarum genera: vegetatiuum, sensitium, & rationale. Tres in animâ vegetatiuâ operationes: nutritionem, augmentationem, generationem. In sensitiuâ, sensum, excandescientiam, concupiscentiam. In rationali tres potentias, intellectum, memoriam, & voluntatem. Omitto innumeras penè alias triadum species, ad monadem quodammodo

dò aliquam in creatis reductas, quæ quidem omnes, etsi vnus huiusce diuinæ triadis monadisque vmbra quædam, & subobscuræ similitudines ac figuræ sint, infinito tamen ab eâ iutervallo disclusæ, nullam in se continent essentiæ vel realitatis, vt dicitur, vnitatem, tribus diuersis inter se communem: sed reductionem tantummodò, aut ad vnum aliquod principium, aut ad vnum subiectum, aut ad vnam in mente rationem, aut ad aliam denique similem vnionis veriùs, quàm vnitatis, formam, adeò dissimilem atque alienam ab hoc diuino mysterio, vt ad cognitionem illius nihil conferat, nisi vt cum diuinitùs inspirati illud agnouerimus, sic illustratam amplius mentem, in illius contemplationem ratiocinando promoueamus: atque adeò occultum admodum atque incognitum permansit hoc mysterium, donec vnigenitus Dei Filius, carnem indutus, illud hominibus manifestum faceret, & Spiritus sanctus suis, vt cum Scriptura loquat, magnalibus comprobaret: iuxta illud Apostoli: *Quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu.*

CONCLVDO denique hoc argumentum, miro quodam, & non paruum etiam ad mox dicenda momentum allaturo, S. Ecclesiæ Matris piissimæ artificio, quo, in filiorum cum morte colluctantium agone, ad hoc
vtitur,

vtitur, vt Deū trinum & vnū eis fautorē demereatur, & obstringat quodammodò, ne fideles suos in eo discrimine constitutos deserat; non aliã nimirum vllã officij aut meriti mentione obiectã, hoc vnum pro eis obtendit: subdidisse intellectus suos, & captiuos eos dedisse in obsequium ac fidem huius ineffabilis Sacramenti: inter Ecclesiasticas itaque precum formulas, quibus morientium animas Deo commendat, hæc leguntur: *Licet peccauerit, tamen Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum non negauit: sed credidit.* Negauit hæreticus, irrisit Gentilis, tanquam idolatriam abominatus est Iudæus; cum supra omnem tamen intelligentiæ captum emereret, fidelis hic seruus, ei se, etsi non intelligeret, subdidit, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum non negauit, quinimò confitendo moritur, & viuã hæc confessione tuum auxilium promeretur. Mirum & non minùs profectò vtile in eo discrimine artificium.

ATQVE ex his quidem omnibus manifestè colligitur, quàm ad amussim huic mysterio congruat primum istud ænigmatis insigne, de quo diximus. Quippe quòd tam perplexum atque absconditum sit, vt neque homo, neque Angelus, neque creata omninò vllã mens, sed Deus solus qui id proposuit, eius solutionem retegere atque inueni-

re possit. Vnde & meritò dictum sit ab Apostolo; Sacramentum, id est, ænigma, manifestè magnum.

SECUNDA quoque ænigmatis excellentia, nihilominus ei, quàm prima, comperit. Obscuritas enim difficultasque ista adedò magna, de quâ diximus, ex nullâ in hoc mysterio vel confusione, vel inconcinnitate, vel partium inæqualitate oritur. Cùm in distinctione personarum & naturæ unitate illius ratio vniuersa consistat. Constat verò, neque in distinctione confusionem, neque in unitate inconcinnitatem, aut partium inæqualitatem inueniri posse. In hac itaque tam admirabili triadis in personis, cum monade in essentiâ coniunctione, secūda, & ea quidem præcipua huius ænigmatis & sacramenti manifestè magni præstantia, admirabilitasque consistit.

ENIMVERO quis sermo, aut quæ lingua, siue hominum, siue Angelorum, huius excellentiæ magnitudinem, fando poterit exæquare? Modumque incomprehensum quo Pater Filium generat, quo Pater item & Filius Spiritum sanctum spirant, pro dignitate explicare? Quomodò tres personæ distinctæ cùm sint, vnus nihilominus Deus sint, vnâque & eandem simplicissimam essentiam habeant? Mihi, inquit Ambros. libr. 1. de fide cap. 5. impossibile est generationis scire

scire secretum, mens deficit, vox fileet, non mea tantum, sed Angelorum: supra potestates, supra Angelos, supra Cherubim, supra Seraphim, supra omnem sensum est. Quid ergo capiendum est consilij? Vna certè tantummodò, atque ea huiusmodi, mihi ratio occurrit: nimirum, vt ex Pauli Apostoli verbis, quæ, mirandâ illâ extasi in cælum empyreum translatus, audiuit; nonnulla (non quidem omnia, inter illa siquidem, vt testatur ipse, audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui) nonnulla saltem, inquam, ex iis verbis colligere, ea videlicet, quæ in cap. tertium ad Ephes. vbi de immensâ huius mysterij magnitudine differit, collapsa sunt. Nimirum elegantissimâ iuxta atque ardentissimâ prece ab æterno Patre enixè flagitans, vt affluentiam nobis fidei, charitatisque flagrantiam ad cognoscendam hanc magnitudinem largiatur. *Huius (inquit) rei gratiâ, flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis Paternitas in cælis, & in terrâ nominatur: vt det vobis secundum diuitias gloriæ suæ &c.* Actandem his concludit: *Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum: Dei videlicet: vt sancti, quos infra citabimus, Patres interpretantur.*

IN quatuor his ergo dimensionibus, vel mensuris prorsus immensis, modum inuestigandi

gandi magnitudinem diuini istius mysterij indicauit Apostolus : & quamuis Patres diuersi, ad diuersa eas accommodent : de Deo certè intelligit magnus Dionys. c. 9. de diu. nomin. cui quidem vt S. Pauli discipulo, quiq̄ue ex eo ipso, vt credibile est, horum verborum interpretationem acceperit, fides integra meritò adhibenda est. Idem quoque post Dionys. intellexerunt Chrysof. homil. 7. in cap. 3. ad Ephes. Ambros. to. 5. ad fin. & in cap. 3. ad Ephes. S. Bernard. lib. 5. de considerat. ad Eugen. S. Thomas lectione 5. in cap. 3. ad Eph. & cõplures alij. Ac generatim quidem loquendo, quatuor hisce dimensionibus, magnitudo huius mysterij vndeque perfectissima, omniq̄ue ex parte absolutissima indicari videtur,

SPECIATIM verò, per immensam eius longitudinem S. Bernardus loco citato diuinam æternitatem intelligit : quæ cum principij expers, ac finis sit ; infinita dicitur longitudo. Quid igitur Deus ? (inquit Bernardus) longitudo. Quid ipsa ? æternitas. Hæc tam longa vt non habeat terminum, &c. Verumtamen licebit mihi, cum bonâ gloriosi istius sancti veniâ, & præsentis, quam celebramus, festæ solemnitatis prærogatiuâ, aliquantò ampliùs diuinam hanc longitudinem, tam essentialem, vt sic dicam, quàm personalem, extendere. Et si etenim verum sit, durationis suæ principio carere æter

æternitatem, at non tamen naturæ, siue essentia. Nam si angelum ab æterno Deus creasset, ille quidem suæ durationis principium non haberet; haberet tamen suipius: deique nihilominus creatura esset. Verbum quoque diuinum, & Spiritus sanctus, æterni sunt, at sui tamen principium, Verbum quidem, habet Patrem; Spiritus verò sanctus, Patrem & Verbum. Quinetiam vt de naturâ ipsâ diuinâ, iuxta notionem mentis nostræ, & intelligentiæ modum, loquamur, aliud quiddam priùs illâ in Deo reperiemus; in quo illa fundetur : diuinam scilicet immutabilitatem.

CUR enim æternum Deum intelligimus ? nõne ideò quia mutari non potest; neque iam tandem esse, cum aliquando ante non fuerit? vnde præclare in eò de diu. nom. cap. 9. Dionys. Id verò (inquit) quod æternum est, quod mutari non potest, quod in se manet, quod semper eodem modo se habet. Quam quidem æternitatis in Deo causam ex Psalte regio accepit Dionysius Ps. 101. *Tu autem* (inquit) *idem ipse es.* & confestim ex eo infert: *Et animi tui non deficient.* Diuina igitur longitudo, immutabilitas eius censenda erit? Haudquaquam: adhuc etenim aliud quidpiam intelligentiam nostram prius occupat, in quo immutabilitas etiam ista fundetur. Quidnam, inquires, id tandem est? Dei,

inquā, necessitas. Nos siquidē, ut durationis idcirco principium habuimus, quia mutabiles sumus, & esse cœpimus, cum ante non fuerimus, ita & fuisse omnino contigit: in conditoris siquidem arbitrio positum erat, essemusne an non essemus. In Deo autem non sic se habet, cum enim ab alio naturam non accipiat, in cuius potestate liberā sit, illam concedere vel negare, fieri non potest, ut Deus non sit, atque adeo necessario prorsus est: ideoque à primo ad postremū, æternus est, quia cum mutari non possit, necessario est. Quid igitur? an hæc necessitas longitudo Dei est? Minimè verò. Sed & hæc etiam priorem aliquam ipsius causam inuenire est. Ideo enim necessario est, quia quod sit, per alterius participationem non est, sed ideo quia à seipso est. Si quidem si per naturæ ab alio participationem esset, in illius utique alterius potestate esset, ei permittere ut esset, vel quod minus esset prohibere. Vnde & cum sui mutatione esse inciperet, cum sic esset, ut in priori saltem aliquā sui notione, potuerit non fuisse. Vnde neque absolute æternus esset. Deus igitur cum à seipso sit, & non per aliquam ab altero participationem; necessario est, immutabilis est, æternus simpliciter & absolute est. Maxima itaque Dei extensio, ab eo quod essentialiter, ut sic dicam, atque à seipso sit, æstimanda

æstimanda erit? atque adeo longitudo hæc diuina erit? omnino: siquidem radix hæc prima est, atque vltima ratio, quam in Deo mens nostra discernere valeat. Et quam iuxta communem Sanctorum Patrum expositionem celeberrimum eius nomen tetragrammaton, Qui secundu[m] suam naturam videlicet & à seipso est, significet. Quemadmodum enim ratio vltima, quam in re creatā animaduertit intellectus, est, quod creatā quædam res sit, ac propterea ita sit, ut potuerit nihilominus non fuisse; idcirco etiam mutata est, quia cum sit, iam amplius non est indifferens ut sit, vel non sit; sed cum prius non esset, nunc demum est: ac denique terminata etiam ac finita est, quia non omnem, sed aliquam à suo conditore naturam accipit, atque ita cum sui determinatione quædam: simili prorsus modo, extrema ratio, quam in Deo creatā mens dispicit, ista est, quod à seipso, non aliunde participatā naturā, sit. Ex eo deinde quod à seipso hoc modo sit, conficitur etiam, ut necessaria, immutabili, atque æternā, ut iam vidimus, naturā sit: ac infinitā insuper, cum in seipsa, tum in excellentiis omnibus illi attributis. Quippe cum ea haudquaquam aliunde accepta sit, nihil erit quod ei modum statuere, aut præfigere limitem possit. Sed neque ipsamet sibi, cum nec à seipsa hoc quod est esse, accipiat,

cipiat, sed à seipsâ habeat, hoc est, vt sapius diximus, à seipsâ sit. Vnde & infinite perfectus, sapiens, omnipotens, immensus, ac denique vnicus etiam Deus est. Infinita siquidem eius virtus ac præstantia, plures Deos non admittit, cum in se solo collecta teneat, quæcunque in multos diuidenda forent, nihil extra se excellentiæ relinquens, quod Deo alteri conuenire possit; atque ita vnus solusque necessariò Deus est; vna diuina essentia, in quâ vnitas, quam in hac triade explicare aggredimur, constituta est. Amplius verò, quemadmodum Deus secundum essentiam ac naturam à seipso est, ita prima Sanctissimæ Trinitatis persona diuina, Pater æternus scilicet, à seipso est; quia neque ab aliâ diuinâ personâ, suam accipere potuit, cum vtraque alia, ab illâ sit: neque à diuinâ essentia aut naturâ, quia ab eâ distincta non est. aliàs siquidem ei deesset hoc, quod est à se habere hanc personæ excellentiam. Quod infinitati eius aduersatur, nec non summæ etiam simplicitati cum illius, tum primæ etiam personæ diuinæ.

Ad extremum, ex his concluditur, primam sanctissimæ Trinitatis personam eam esse, à quâ diuina longitudo, tam essentialis, quàm personalis, æstimanda sit: cum tam quoad essentiam, quàm quoad personam, à seipsâ sit; & non plus ultra diuina longitudo

do extendi possit. Ex hac itaque longitudine, iam habemus, tam vnitatem diuinæ essentia, quàm primam sanctissimæ Trinitatis personam. Alias duas, ex diuinâ item latitudine, non minùs admirandâ, inuestigare atque inuenire conabimur. Dei latitudinem c. illo 9. de Diu. nominibus commemorauit S. Dionys. eamque innuit immensitatem illius esse. Verumtamen de latitudine essentia magis, quàm personæ, de quâ modò nos inquirimus, eo loco tractauit. Hanc ergo peremus à magno illo Patriarcha Alexandrino Cyrillo li. i. contra Iulian. admirabilibus hisce verbis expressam. Vnica deitatis natura, quæ super omnes, & per omnia, & in omnibus est, dilatatur mentaliter in sanctam Trinitatem, venerandamque ac consubstantialem, in Patrem, inquam, & Filium, & Spiritum sanctum. quin & veluti, in tam aptè dicto, ac tam altâ Theologiâ sibi metipsi placens, idem inferiùs paulò repetit. Vnus (inquit) est vniuersorum Deus, dilatatur autem, quantum de illo scitur, in sanctam & consubstantialem Trinitatem, in Patrem, inquam, & Filiû, & Spiritum sanctum. Cum enim diuina essentia seu natura, ob suam infinitatem, tribus personis communis sit; vnum quiddam ex seipsâ cum Patre est. atque ab eo dilatatur ad Filium, & ei se per æterni Patris intellectum communicat: & ad san-

Etum quoque Spiritum per diuinam Patris & Filij voluntatem, dimanat.

TANTA porro est hæc latitudo, vt nisi diuina essentia infinita esset, illi nullatenus conuenire posset: quin & cum diuinæ etiam personæ infinitæ sint, maior latitudo esse nõ poterit. Natura tam humana, quàm angelica, eò quòd finita ac terminata sit, in vnã tantummodò personam contrahitur, diuina tamen, quia infinitè perfecta ac præstans est, tres personas complectitur, & vnũ idẽque cum illis est. Illius enim infinitæ præstantiæ, nihil penitus deesse potest; at deesset profectò, si non ad tres illas se personas extenderet: aut enim sui communicatio secundæ personæ per intellectum, aut terciæ per voluntatem, aut certè vtraque illi deesset. Vnde nec esset plena atque perfecta eius infinitas, vt reuera est. Vnde etiam S. Paul. in eo c. 3. ad Ephes. paulò post verba, ex eo à nobis iam suprarelata, diuinarum Trinitatem personarum, omnem Dei plenitudinẽ nũcupauit: *Vt impleamini in omnem plenitudinẽ Dei.* Quemadmodum his verbis interpretatus est Theophylactus: Vt sciatis, quòd in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, adoretur nobis Deus, hæc enim plenitudo est ipse ternarius.

AMPLIUS dixi, quòd hæc latitudo amplior esse non posset, eò quòd diuinæ ipsæ personæ infinitæ sint; atque ita profectò
est

est. Duo enim tantummodò in naturã intellectuali modi sunt, quibus seipsam dilatare possit, aut per intellectum, suam notionem; aut per voluntatem, suum amorem profereudo. Vt itaque diuina hæc latitudo amplior adhuc esset, necesse foret, vel Patrem æternum plura per intellectum verba producere, pluresque filios generare; vel Patrem & Filium, plures per voluntatem Spiritus sanctos spirare: quod manifestè repugnat infinitæ Filij & Spiritus sancti præstantiæ, qui infinitè perfecti cum sint, nihil omninò alteri Filio aut Spiritui sancto occupandum relinquunt: quin eam omnem, quæ in plures filios excellentia dispertienda foret, vnus hic in se continet ac concludit. Vnde & vnigenitus in Scripturis vocatur. Ioan. 1. Vnigenitus qui est in sinu Patris, &c. & Spiritus sanctus omnem similiter in se complectitur quæ in plures Spiritus sanctos distribuenda foret. Vnde & Sapientiæ 7. Vnicus etiam ipse dicitur: *Spiritus sanctus vnus &c.* Secunda igitur persona, ratione suæ infinitatis, omnem possibilem ab intellectu diuino communicationem adæquat ac replet; tertia verò, omnem similiter possibilem à diuinã voluntate: atque idè, nec potest esse maior aut amplior hæc diuina latitudo, ob diuinarum infinitatem personarum, neque minor etiam aut angustior, ob infinitatem diuinæ essentiæ

ac naturæ. O infinitam & supra omnem mentis complexam latitudinem! quis immensum adeò istud pelagus scrutari non formidaret? quis naufragij securus tranare confideret? nisi tu sancta Trinitas vnus Deus, vt nos eo periculo vendicares, impressa tui vestigia in nostris quoque animis reliquisses, & viam similitudinem atque imaginem diuinæ istius latitudinis expressisses: quâ vadare quodammodò hoc profundum possemus, & ad aliquem eius fundum cognitione pertingere.

VERVM TAMEN ne deerrare in hac ratiocinatione, atque à vero excidere nos contingat, diligenti curâ cogitationeque est cauendum, & quæ huic diuinæ latitudinis imagini (hoc est animæ nostræ cum suis potentiis & actibus intellectus & voluntatis) attributa sunt, in duplici differentiâ, constituenda. Nam eatenus quidem aliqua ei conueniunt, quatenus sanctissimæ Trinitatis imago est; atque hæc ad præstantiam & perfectionem illius attinent: alia verò haud quaquam prout imago est, illi congruunt; sed prout infinito, ab eo quod repræsentat, interuallo distat ac deficit, atq; vt res creata mæca & imperfecta angustisq; limitibus interclusa, ab infinitâ conditoris sui excellentiâ ac virtute degenerat: hæc autem ex defectu illius proprio, & imperfectione oriuntur.

tur. Ac priora quidem illa ac perfecta, cum in hac sanctissimæ Triadis imagine reperiantur, in diuino etiam ipso illius mysterio reperiri debent: quippe cui illa similis speciatim quoad ista est: & propter quæ, imago eius est. Posteriora verò hæc atque imperfecta, non item: neque enim mysterium illud perfectissimum, quoad hæc repræsentat; vel eatenus imago illius est: sed res quædam creata imperfecti plena, & immensum quantum ab eo deficiens.

EXEMPLUM eius quod manifestius apud nos geritur, hoc liquidius apparebit. Pictorem quis accersit; suamque in telâ aut laminâ effigiè exprimere iubet. Duo in hac imagine ac picturâ rerum illi attributarum genera cõsiderare est. Quædam siquidem illi conueniunt vt imago illius ad cuius similitudinem efficta est; ac in quibus suum prototypum imitatur, ac refert; hæc autem si in imagine sunt, in eo etiam, cuius illa imago dicitur, reperiri debent: ratione siquidem illorum, similitudo atque imago ipsius est exempli gratiâ, si in picturâ sit frons lata, supercilia in arcum lunata, oculi eminentes, ac nigri, os paruum ac contractum, labra corallina, dentes candidi, atque vniuersi denique vultus ingenua compositio, habitusque tranquillus: eadem omnia istis paria in prototypo lineamenta respondere debent. Alia verò

verò adhuc sunt in hac imagine, non quidē
 vt imago est, suūmque, ad cuius formam effi-
 cta est, exemplar imitatur: sed prout ab eius
 similitudine perfectā deficit, atque infra eam
 subsistit, ratione videlicet subiectæ ad pictu-
 ram, artificiūmque materiæ; atque ea qui-
 dem in exemplo, ad quod imago illa efficta
 est, requiri non debent, imò nec reperiri:
 siquidem ponimus quoad hæc non assimila-
 ri, nec ratione horum, illius effigiem ima-
 ginēme censerī: atque adeò si in laminā
 aliquā depicta sit, vel tabellā, si magnitudi-
 ne vnus palmi, si vitæ, sensus, ac sermonis
 experts, &c. minimè dubium est, quin etsi in
 imagine ista sint, eūm nihil aliud quàm à
 perfectā sui prototypi similitudine defectus
 quidam sint; in ipso prototypo inueniri haud
 quadam debeant: simili ergo ratione, in hac
 vnus trinique Dei imagine, animā scilicet
 nostrā, quæcunque hanc sanctissimæ Trini-
 tatis imaginem in similitudinis ratione con-
 stituunt, ea omnia sanctissimæ etiam Trini-
 tati attribuenda sunt. Defectus verò non itē,
 quos à se sibi que proprios imago habet, at-
 que in quibus à suo, quod refert, exemplari
 degenerat. Quoniam itaque reperitur in
 animā nostrā vnum substantiale, quod vo-
 cant, principium, ipsa nimirum substantia
 animæ, atque hoc intelligens ac foecundum,
 potens in seipso producere, tum per intelle-
 ctum

ctum notionem quandam, quæ sit viua quæ-
 dam repræsentatio & imago ipsius animæ,
 tum per voluntatem etiam amorem quen-
 dam, per quem anima in seipsā conquiescat;
 hanc virtutem atque præstantiam in Deo
 quoque debemus asserere; etsi in fastigio in-
 finite sublimiori ac perfectiori. Ita nimirum
 vt sit principium substantiale intelligens,
 hoc est, Pater æternus, potens per intelle-
 ctum viuam sui imaginem, quæque illum vt
 in se est, repræsenret, hoc est, Filium gignere;
 potens insuper vnā cum Filio, ardētissimum
 sui amorem, Spiritum videlicet sanctum, per
 voluntatem producere ac spirare. Et quem-
 admodum imago illa, nostra scilicet anima,
 duplicem tantummodò sese dilatandi pote-
 statem obtinet, intellectum quo sui imagi-
 nem, & voluntatem quā sui amorem pro-
 ducat: similiter & hæc duæ tantummodò ra-
 tiones dilatandi sese, atque intra semetipsum
 extendendi, in Deo reperiuntur. Vna per
 intellectum, quā Pater æternus secundæ
 personæ, hoc est Filio, viuæque sui imagini
 se se impertit; per voluntatem altera, quā
 ad tertiam personam, hoc est Spiritum san-
 ctum extenditur, atque id quidem causæ est,
 cur in Deo, vt supradiximus, plures quàm
 tres personæ esse non possint. Vna haud
 producta, scilicet Pater: & duæ productæ,
 hoc est Filius, & Spiritus sanctus. Similiter
 quem

quemadmodum in animâ nostrâ , sui notio quam producit , & amor, quo se diligit , ab ipsamet animâ distinguuntur , eò quòd res quædam productæ ab eâ sint , etsi extra ipsam non exeant ; similiter , inquam , duæ illæ personæ diuinæ, Filius & Spiritus sanctus, à Patre æterno distinctæ sunt , quia ab eo procedunt : & Spiritus non minùs à Filio quàm à Patre , quia ab eo non minùs etiam quàm à Patre procedit. Neque verò personarum ista inter se distinctio quicquam obstat , quòd minùs secunda , ac tertia persona extra Deum non sint ; sed in eo etiamnùm maneant. Quemadmodum rectè nos admonuit S. Ioan. Euang. de verbo diuino ita loquens. *Ei Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Vnde & paulò adhuc inferiùs , *in sinu Patris esse, & c. 10. in Patre esse* asserit. Veruntamen prætermittis hoc loco aliis similitudinibus , quas inter hanc imaginem ac suum prototypum facile esset deprehendere , transeamus aliquantisper ad eorundem ex aduerso positas dissimilitudines expendendas. Ex his siquidem , singulares , admirandæ istius & infinitæ, quæ in Deo est, latitudinis excellentæ , clariùs elucescent. Ac prima quidem ex iis esto , quod cum anima nostra , finitæ virtutis , ac potentiæ sit, suamet substantiam, ac vitam, sui in mente notioni conceptæ , vel amori in voluntate

accenso

accenso , impertiri non potest : atque aded naturam tantummodò imperfectam , non substantialem, vt dicitur , sed accidentalem eis largitur. Enimuerò quoad hunc virtutis defectum anima nostra , Dei imago non est : Patre enim æternum, infinite perfectus cum sit, suo quidem mentis verbo, id est Filio, atque amori, id est Spiritui sancto , suamet substantiam ac vitam concedere, nihil impedit. Quemadmodum ipsum etiam verbum diuinum Ioan. cap. 5. sic testatur: *Sicut Pater, inquit, habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso.* Quæ sanè vita , eadem ipsa natura , essentia, & substantia diuina est. Atque ex hinc diuinarum inter se personarum exurgit paritas : nam quælibet, diuinam essentiam cum vniuersarum illius excellentiarum plenitudine, in se habet.

SECVNDA verò dissimilitudo sit , quæ ex eadem similiter causâ oritur: quod scilicet anima nostra , vt vim non habet suam substantiam aut naturam , suæ intelligentiæ aut amori tribuendi ; ita neque vim etiam habeat vt substantiam & personalitatem, vt sic dicam , iis conferat. Pater autem æternus non solum diuinam Filio ac Spiritui sancto naturam , sed personalitatem insuper illis dandi potestaté obtineat. Vnde & Ecclesiast. 24.2. Sanctissimæ Trinitatis persona vnigenitusque altissimi per Spiritum sanctum ita loquitur

loquitur: *Ego ex ore Altissimi prodii. Ego*, inquit, ut subsistentē se personā esse significet; *prodii*, ut distinctam à Patre personam esse inidicet: *Ex ore Altissimi*. Ut sciamus Verbum intelligentiæ altissimi esse. Quemadmodum enim verba ista extrinsecus prolata, ex loquentis ore prodeunt; ita interiora etiam mentis, quam os Altissimi appellat hoc loco sapiens, ab ipsamet eius mente egrediuntur.

S E D dubitabit, neque abs re fortasse, quispiam quomodo per os Dei, mens illius diuina possit intelligi? Quandoquidem Vates regius, Spiritum sanctum ex ore Domini egressum asserat. Ex quo certè videtur confici, mentem diuinam, os Dei non posse congruè nuncupari. Nam Spiritus sanctus non per mentem vel intellectum, sed per voluntatem producit. *Verbo* (inquit) *Domini cali firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum*. Quo loco Spiritus sanctus manifestè Spiritus oris Domini appellatur. Respondeo tamen, hanc translationem siue metaphoram, quā primū vsus est Dauid Propheta, & post illū Ecclesiasticus; à similitudine oris nostri, diuersisque illius muneribus, acceptam esse. Duo siquidem oris nostri sunt munera: vnum quidem est verba perferendi; quemadmodum verba quæ nūc loquor, ore profero; alterum verò spirandi, vel spiritum atque anhelitum emittendi:

par

pari itaque ratione dicendum est, os Dei in sacris literis, vim illius productiuam, quam notionalem vocant Theologi, designare; quæ duo item munera sibi vendicat: vnum scilicet producendi verbum, quo vniuersa, quæ in se atque extra se sunt, dicit ac loquitur: atque istud quidem mens diuina est, quā Verbum, hoc est secunda Sanctissimæ Trinitatis persona producit. Alterū verò est, quo Pater & Filius, diuinum suum Spiritum emittunt, ac spirant; & secundum hoc, diuina voluntas dicitur. In eo igitur Ecclesiast. 24. diuina ipsa sapiētia de ore Altissimi loquitur iuxta primam acceptionem, comparatione ad primum scilicet oris munus: atque adeò rectè dicit ex ore Altissimi prodisse, hoc est, ex mente Patris æterni: nec minùs etiam rectè Dauid Propheta, comparatione ad alterum ipsius oris munus, de diuinā voluntate Patri & Filio communi loquitur. Atque idcirco aptè admodum illius meminit, post expressè habitam Patris, & Filij in præcedentibus mentionem: *Verbo Domini cali firmati sunt, &c.*

T E R T I A porro dissimilitudo, atque animæ nostræ defectus sit; quòd quemadmodum suæ notioni atque imagini suam naturam communicare non potest; ita neque representationem Filij naturalem, sed rationem dumtaxat imaginis intellectualis, &

E Verbi

Verbi sui. Verumtamen quoad hoc etiam Dei similitudo atque imago non est. Nam Pater æternus, propter infinitam suam præstantiam, notioni suæ mentis, hoc est secundæ personæ, non Verbi tantummodò, simplicemue imaginis intellectualis rationē tribuit; verumetiam, cum suam naturam atque essentiã, rationem Filij atque imaginis naturalis. Vnde in eo Ecclesiast. loco citato, diuina Sapientia genita, cum dixisset, *Ego ex ore Altissimi prodii*, confestim addidit, se esse primogenitam: & S. item Ioan. c. 1. sui Euangelij de eã locutus: *Vnigenitus*, inquit, *Filius, qui est in sinu Patris*. Vbi sinum Patris appellat Euangelista, quem Psalmista vterum appellauerat. Vt in eum Psal. 109. locum animaduertit S. August. ad hanc diuinam generationem significandam: *Ex utero ante luciferum genui te*. Quibus certè Patris æterni de vnigenito Filio suo verbis propheticis, aliud quoddam sublime mysterium, & occulta quædam diuinæ generationis excellentia aperitur. In cæteris quippe generationibus, earum principium in Patrem ac Matrem diuiditur, & Matris quidem est, vterum gerere, concipere, parere: Patris autem, præcipuè generare siue gignere. At in Deo propter immensam eius perfectionem atque potentiam, aliter omninò se res habet: nam Pater æternus, vtroque Patris matrisque circa Filium

lium officio fungitur: vnde & vtriusque partes diuina Scriptura illi adscribit: idemque ipse Pater æternus in iis Psalmistæ verbis, vtrumque sibi vendicat: *Ex utero ante luciferum genui te*. Gignere etenim Patris est, per vterum verò, matris etiam vices significatur. Et cap. 8. Prouerb. idem Filius & infinita Patris sapientia amplius hoc declarat. In iis enim verbis: *Dominus possedit me in initio viarum suarum*, à Patre genitum se esse significat, hæc enim vis est verbi. illius *possedit*: vt ex cap. Genesis 4. constat: *Possedi hominem per Deum*. Vbi idem verbum significat gignere: in sequentibus verò: *Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram, ante omnes colles ego parturiebar*; Matris, cuius est concipere & parturire, munus indicauit.

AD hanc tam singularem excellentiam generationis diuinæ alluserunt olim nonnulli, qui dubiæ cuiusdam lucis crepuscula de hoc mysterio acceperant, ab insignibus illis Patriarchis deiq; amicis, qui in Ægypto habitauerunt: & à sacris, quas ij docuerant, literis. Vt ex illis inter cætera Trismegisti Mercurij verbis aperte constat: *Intelligentia illa Deus, cum maris & foeminæ vim haberet, genuit verbum &c.* Eodem etiam alludit Orpheus, quando dixit: *Exitij experts Matri-Pater, conflato scilicet ex duobus verbis vnico, Patrem ac Matrem Deum appellans:*

*Trismeg.
apud Eugub.
lib. 3. de perenni Philo-
sophia c. 232*

vt refert Clem. Alexand. 5. Stromat. c. 7. atque alij, qui ex eo acceperunt.

QVARTA præterea dissimilitudo est, quòd anima nostra, ratione suæ imperfectio- nis vim non habeat, notionem aliquam pro- ducendi, quâ omne id quod intelligi ab eâ potest, simul intelligat: neque vnum aliquem amorem, quo vniuersa quæ potest, quan- tumque potest, vnâ diligit. Atque idè vnâ quidem seipsam, pluribus verò aliis notioni- bus, cætera intelligit: vnòque amoris affectu seipsam, aliis verò alia à se distincta, diligit. Atque ita multiplici cogitationum, atque affectuum vicissitudine, nunc vnum, nunc alium eorum actum eliciendo, nunc ab vno desistendo, vt alteri, insistant: succedentibus inuicem cognitionibus studiisque variatur. Quod in ser. 3. aduersus Arrianos suis egre- giè coloribus expressit S. Athanas. *Hominibus (inquit) multa & frequentia quotidie verba ena- scuntur, & prætercunt, eo quòd priora non maneat, sed euanescant. Quòd idè contingit, quia mortales istorum verborum Patres, lubricas, & prætermeabiles habeant aures. Cogitationes autem tales sunt, qualia illa quæ loquuntur: vnde fit, vt multa verba habeant, & post multa verba, nihil eorum incolume possideant: si enim, vt desit quis loqui, consumptum est verbum, &c.* Verùm cum in hoc suo defectu a- nima nostra à Dei similitudine, imitationeq; deficiat: nihil istorum in eo expectare debe- mus.

mus. Sed Pater æternus, ob infinitæ perfe- ctionis suæ rationem absolutam, vnicam dumtaxat mentis notionem elicit; atque etiamnum elicit, verbum vnicum, vnâque imaginem, quæ dicat, ac referat quantum in Deo, vel extra ipsum, dici ac referri omninò potest. Et similiter vnum amorem, quo id omne, quod vspiam amabile est, diligit. At- que ita, neque cognitiones multiplicat; ne- que verba aut amores variat, vt eodem loco egregiè declarauit Magnus Athanasius: Con- tra verò (inquit) Dei verbum vnum est; at- que idem, & in æternum permanet, sine mu- tatione; non primum, aut secundum, sed semper idem existens. Conueniebat liqui- dem, vnius Dei vnicam esse imaginem, at- que vnicum verbum, &c. Et quamuis hæc dicta sufficiant, præterire tamen nequeo, quod hac de re acutissimè indicauit Augu- stinus in Psal. 44. *Dicere (inquit) Dei, sine ini- tio est, & sine fine, & tamen vnum verbum dicit, dicat alterum, si quod dicit transierit; cum verò è- à quo dicitur manet, & quod dicitur manet, & semel dicitur, & non finitur, & ipsum semel sine initio dicitur; nec bis dicitur, quia non transit quod semel dicitur, &c.*

QVINTA dissimilitudo adhuc est, quòd anima nostra suam intelligentiam aut amorem sibi coæuum haudquaquã habeat, intelligere siquidem, & amare non incipit,

nisi post annos aliquot, ex quo viuere iam inceperit. Aliter verò se res habet in Deo: Verbum enim quod Pater gignit, & amor quem Pater & Filius spirant, coæua prorsus sunt, ac suo principio coæterna: vt ipso statim initio capitis primi sui Euangelij animaduertit S. Euangelista Ioann. *In principio (inquit) erat Verbum &c.* & ante Euangelistam Salomon Prou. 8. verbis supra explicatis: *Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram, ante omnes colles ego parouiebar*: & utroque prior Psalmista Dauid Psal. 109. *Ante luciferum genui te.* Qui loquendi modus, æternitatis ipsius Filij & Sapientiæ genitæ veluti descriptio quædam est. Nam, vt notauit in hunc locum Aug. Deus in signa temporis stellas constituit, Genes. 1. Atque aded temporaneæ durationis symbolum sunt. Cùm igitur Psaltes dicat Filium Dei ante luciferum genitum, idem omninè est ac si diceret, ante omnem temporaneam durationem genitum fuisse, ac proinde æternum esse. Eadem illorum etiam est verborum sententia Psal. 71. *Ante solem permanet nomen eius.* Quod in autographo legitur: *Ante solem filiabitur nomen eius.* Siue, vt alij legunt: *Filius seu genitus est nomen eius.* Quem Psalmistæ locum variè illustrarunt ex recentioribus complures aduersus Iudaicam perfidiam disputantes. Verùm quia dicendi finis non esset si cæteras omnes

omnes inter imaginem istam, animam videlicet nostram, atque illius prototypum & exemplar, hoc est, Deum trinum & vnum, dissimilitudines persequi insisteremus: & quia ex dictis reliquæ haud difficile colligi possunt, clariùsque ex iis ostendi, mira atque immensa diuinæ istius latitudinis absolutio, atque præstantia, ad altitudinis eius inspectionem transeamus; atque id quidem veluti per transennam, propter angustias temporis in quas latitudo iam explicata nos redegit.

ALTI TUDO igitur supremi istius mysterij quæ à S. Paulo sublimitas dicitur, ipsa illius præstantia est, & infinitus excessus, quo supra omne, quod Deus non est, extollitur, & supra quamcunque etiam, quæ in Deo est, excellentiam supereminet. Vnde & S. Bern. li. 5. de Cõsideratione ad Eugen. altitudinem eius in eo consistere ait quod sit super omnia. Et latiùs Theologiæ nostræ Scholasticæ Princeps S. Thomas lectione quinta super hunc locum S. Pauli: & Magnus Alexandria Patriarcha Cyrillus in egregiis, quæ iam supra adduximus, verbis ex libro primo dialogi de Trinitate: qui hanc ob causam mysterium istud diuinæ eminentiæ quæ in summis est fastigiis appellauit.

PRIMUM ergo altitudo, ac celsitas diuini istius mysterij in eo consistit, quod diuinarum

omnium virtutum, atque excellentiarum, veluti summa quædam sit: vt egregiè animaduertit Ambros. in cap. 1. ep. 2. ad Corinth. vbi paucis quidem verbis amplissimam de ea sententiam protulit & supremum quod dici poterat attigit. *Omnis (inquit) perfectionis summa in Trinitate consistit.* Atque huius quidem sententiæ ratio est manifesta: in eâ etenim continetur essentia diuina quæ vt ait Nazianz. oratione 38. est pelagus quoddam immensum & interminatum perfectionum, & cum ipsâ essentiâ continetur etiam vniuersus attributarum illi perfectionum cumulus: non semel tantummodo, sed, vt ita dicam, tergeminus: tota siquidem essentia diuina cû iis omnibus continetur in Patre, tota cum iis omnibus in Filio, & ea denique omnia cum illâ tota in Spiritu sancto. Amplius nostro modo intelligendi inter hanc ipsam, cum cæteris quæ in Deo sunt excellentiis, ac perfectionibus factâ qualicumque comparatione: cæterarum in rebus etiam creatis participationes, & veluti quasdam similitudines inueniemus, quarum iudicio naturalis intelligentiæ ductu, in nonnullam earum notitiam, (si ambiguam atque obscuram, ac certè verâ nihilominus) inducamur. Sed & ratione ab iis aliquâ cum creatis cõmunem abstrahere possumus. Vt est ratio essentiæ, substantiæ, spiritus, vitæ, sapientiæ, amoris, potentiæ & simi

similium: quæ certè ratio etsi vna penitus nõn sit, aliquatenus tamen & proportione quâdam, vna est. Vt colligitur ex c. 13. Sapientiæ *A magnitudine speciei & creatura cognoscibiliter poterit creator horum videri.* Vbi quod nos cognoscibiliter legimus, Septuaginta interpretum versio habet per proportionem, vel, vt alij transferunt, per analogiã eò quòd analogia quædam & proportio sit creatarum perfectionum ad diuinas quas participant, quantumlibet ea quidè perexigua, & imperfecta valdè sit, imò de ipsâ quoque diuinitate id speciatim asserit S. Paulus, c. 1. ep. ad Rom. *Inuisibilia (inquit) ipsius, à creaturâ mundi, per ea quæ facta sunt intellecta cõspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas.* At enim diuinum hoc sanctissimæ Trinitatis mysteriũ adeò supra naturæ ordinem eleuatum est, atque hæc tam admiranda triadis in personis, cum monade in essentiâ conspiratio, atque coniunctio tam supereminens ac sublimis; vt nec sit, nec esse possit vlla eius in rebus creatis participatio, aut vlla communis ratio, seu vestigium aliquod illius indagationem adiuuans: quinimò si coniectura ex creatis capienda esset; naturalis certè mentis acies perspicacissima id est angelica, atque acerrimum integerrimumque iudicium (vt communis ac verior Theologorum fert sententia) impossibilem huiusmodi tam diuerso-

E 5 rum,

rum, atque ut videtur disparatorum coniunctionem, sibi persuaderet. Et cum res creata à Deo conditore non quâ trinus, sed quâ potius vnus est, processerint; ad earum solummodò perfectionum notitiam suâ similitudine nos inducerent, quæ Deo in quantum vnus est, conueniunt. Quæ quidem cum Dei secundum personales, ut ita dicam, proprietates, quæ diuinas à se inuicem personas distinguunt, vestigiū aliquod nō sint; ad personarum inuestigationem sua similitudine non conducunt, sed ad omnipotentiae sapientiae bonitatisque tantummodò (quæ sancti quidem Patres ob singularem aliquam conuenientiam, Diuinis peculiariter personis attribuerunt, verè tamen communes omnibus sunt) cognitionem viam muniunt. Deinde cum homo, atque etiam Angeli, qui diuinæ quaedam imagines sunt, eiusmodi tamen perfectionis non sint, sed cum mille uti diximus imperfectionibus mixtæ: cumque intelligentiæ, atque amoris in iis processiones non nisi obscure admodum diuinas referant, multâ earum dissimilitudine diuinis excellentiis indignâ refertæ, natiua quæuis creatæ mentis intelligentiâ quatumuis acuta, & perspicax, prius conspiceret, nullum in Deo locum obtinere huiusmodi coniunctionem; quàm villo modo spectare ad infinitam illius perfectionem.

A L I O

A L I O insuper altitudinis gradu hæc sanctissimæ Trinitatis sublimitas cæteras omnes, quas in Deo cognoscimus, perfectionis antecellit. Nam illarum nulla à Deo secludit eas imperfectiones, quas natura creata adeo sibi affixas, atque agnatas, habet ut iuxta communem in scholis sententiam, nec Deus ipse eas seiungere, & reuellere possit: naturam aliquam absque his creando, quæ simpliciter sit supernaturalis. Imperfectiones verò istæ tres ad minimum sunt, quas Philosophiæ Princeps Aristoteles rectè indicat in 2. Phys. quem cæteri omnes tum Philosophi, tum Theologi vna mète sunt secuti.

P R I M A est quod natura omnis creata actionis à se distinctæ principium est: huiusmodi est motus quo quis progreditur, visio quâ videt & similia. Subsistente siquidem illo qui iam mouebatur, motus desinit. Et claudente oculos illo qui iam videbat, non est amplius in rebus visio: atque ita, neque motus, neque visio eius qui mouetur, aut videt, substantia est, sed aliquid ab eâ distinctum. 2. est quod talis actio siue sit motus, siue visio, siue alia quæuis, cum non sit substantia eius qui mouetur aut videt, quiddam substantiæ attributum atque annexum est, quod Philosophis accidens appellatur. 3. denique est quod actio ista annexa, & accidentalis ob natiuam suam imperfectionem

per

per se subsistere haud quaquam potest: vnde in substantiâ veluti in subiecto recipitur, eique innitur. Tres porro istas imperfectiones, quæ rem creatam necessariò comitantur, nulla diuinarum perfectionum alia à Deo secludit, præter hoc diuinum sanctissimæ Trinitatis mysterium: atque adèd ratione illius diuina substantia in supremo gradu, & supernaturalis essentiæ fastigio collocatur: omniumque tum earum quæ conditæ sunt, tum earum quæ condi possunt, substantiarum imperfectioni, directò opponitur. Diuina siquidem natura, in Patre æterno, principium est generationis quâ Filius gignitur. Quæ quidem generatio etsi à Patre qui generat sit distincta, nõ tamen à natura diuina, quæ est in Patre principium generationis: ea etenim, ob infinitam suam perfectionem, eadem res est cum Patre, qui generat, & cum Filio genito, & cum ipsâ, quâ gignitur, generatione: & eodem modo, quia diuina natura in Patre, & Filio est principium spirationis, quâ producitur Spiritus sanctus: etsi sanctus quidem Spiritus, & spiratio quâ procedit, à Patre & Filio distinguantur, non tamen à naturâ diuinâ, quæ cum sit principium generationis, & spirationis, quæ à se distinctæ non sint, sed à personâ dumtaxat, quæ generat, & ab iis quæ spirant, primam illam, quæ in rebus creatis est imperfectionem

fectionem à Deo secludit; & eadem ratione secundam & tertiam: nam generatio Filij, & spiratio Spiritus sancti accidentia non sunt, sed perfectiones substantiales; vnde in diuinâ quidem naturâ non recipiuntur, tanquam in subiecto cui innitantur, aut à quo sustineantur. Ex quo sequitur diuinum hoc mysterium propter hanc speciatim rationem, quæ in nullâ aliâ diuinarum perfectionum inuenitur, non tantum supra res omnes creatas in supernaturali ordine caput, vt sic dicam, attollere, verum supra omnes etiam alias perfectiones diuinas; vt Dei altitudo iure optimo dici possit, & debeat.

A c denique prætermittis adhuc nonnullis, per quæ cæteris præterea diuinis excellentiis antistat hoc mysterium, vnum dumtaxat hoc loco addam. Quod cæteræ scilicet perfectiones diuinæ extra hoc mysterium spectatæ, seipsas etiam non exæquant. Sed in eo solo conspectæ eminent, quantumque possunt splendidissimè ac plenissimè elucescunt, atque infinitæ suæ præstantiæ supremum, vt sic dicam, culmen exerunt, adèd vt nisi in hoc mysterio consideratæ forent; suam altitudinem atque eminentiam in eo gradu, in quo illam obtinent minimè demonstrarent. Fatentur certè omnes, & reuera constat, Deum, quia bonus est, sui communicatiuum imprimis esse. Cæterum secluso hoc mysterio

mysterio poteritne Deus Optim. Max. opus aliquod sibi par extra se facere: ac se totum alteri communicare? Haudquaquam. Maximum enim quod impertiri extra se potest, est vnio quam dicimus hypostaticam humanitatis Christi cum Filio Dei; at hæc infinitè adhuc inferior Deo est, etsi propter illam, communicatione idiomatū vt loquuntur Theologi, homo sit Deus & Deus homo. In hoc verò sanctissimi. Trinitatis Sacramento infinitè communicatur Deus per intellectum Filio; sibi æquali, & tam bono atque est Pater, vt ait Paulus c. 2. ad Philipenses. *Qui cum in formâ Dei esset, non rapinâ arbitratus est, esse se æqualem Deo &c.* Communicatur etiam Spiritui sancto per voluntatem, tam bono, atque est Pater & Filius. Denique est communicatio quâ Filio & Spiritui sancto nihil minùs quàm eadem essentia, ac natura diuina, quæ est in Patre, cum omni perfectionum eius, & præstantiarum cumulo, communicatur. De diuinâ similiter omnipotentia quid dicemus? Habétne fortasse extra se terminum aliquem, non dico sibi parem, sed vel non infinitè impari? Profectò minime: in hoc verò mysterio omnipotentia Dei in Patre æterno, parem sibi & Patri æterno, qui generat terminum obtinet hoc est Filiū suum vnigenitum: & omnipotentia quæ est in Patre & Filio, ad spirandum & producendum

cendum Spiritum sanctum parem vtrique terminum habet ipsum videlicet Spiritum sanctum. Ad extremum diuina ipsa infinitas vt cæteras speciatim eius perfectiones non recenseam, in quo alio eminet præterquâ in hoc mysterio infinito? Quicquid nimirum extra semetipsum create potest Deus terminatum est & finitum, hîc verò & ille qui producit infinitus est, & productio quoque, atque is qui producit ei paria & infinita. Infinitus est Pater generans, infinita generatio quâ gignit, infinitus Filius vnigenitus, & infinita generatio, per quam genitus. Infinitū similiter est principium quod spirat, infinita spiratio, quâ spirat: infinitus Spiritus sanctus, qui spiratur, & infinita spiratio quâ spiratur. Diuinæ tandem istius altitudinis considerationi ad fastigium perductæ coronidem imponam, argumento quodam, quod ne afferre quidem ausus essem nisi à magno prius Dionysio allatum animaduertissem. Is igitur c. 1. de mysticâ Theologiâ, iuxta nostrum intelligendi modum (sic etenim accipiendus est) comparatione factâ inter hoc diuinū Sanctissimæ Trinitatis mysteriū, & diuinitatem ipsam, superius certè illud, ac præstantius ipsâ diuinitate asserit. Trinitas (inquit) essentiâ, diuinitate ac bonitate superior, atque præstantior. Quæ quidem suprema Sanctissimæ Trinitatis laus est, & quæ

quæ de illâ commemorari possit longè maxima: neque est quod ulterius progredi moliamur cum nullus sit vsquam alibi tam sublimis perfectionis apex, atque est ipsa diuinitas. Quod si magnifica ista Dionysij magni verba, ad normam Theologicam exigere uoluerimus, reuocanda in mentem est communis quædam & vera in scholis sententia, sacrisque admodum Conciliis, sanctisque Patribus consona. Quod diuina scilicet essentia, ac natura diuinas in se personas essentialiter non includat: quantumuis vna prorsus, atque eadem cum illis res sit. Ita nimirum innuit Concil. Toletanum 11. in confessione fidei dicens, quod Deus non dicitur ad aliud, sed ad se. Ex quo manifestè colligitur Deum ut Deus est, & ratione diuinæ suæ essentiæ, diuinas essentialiter in se personas, & relationes Patris, & Filij, & Spiritus sancti, quæ in ratione personæ eas constituunt, haud quaquam includere. Idem colligitur ex Conc. Lateranens. ut refertur in ca. Damnamus, de summâ Trinitate &c. Vbi definitur Patrem æternum totam suam substantiam, & essentiam Filio, & non aliquam tantummodò illius partem communicare: quod quidem non ita esset, si diuinæ substantiæ atque essentiæ Patris etiam personam includeret: indubitata siquidem & comperta res est hanc non posse Filio communicari cum per
illam

illam Pater à Filio distinguatur. Atque ut alia multa huius rei argumenta auctoritatésque fileamus, vel ex eo satis conuincitur quod si natura diuina in suâ essentiâ personas includeret, vel personarum nulla absolute Deus esset, quia nulla earum in sua essentiâ alias personas à quibus distinguitur, includere posset; vel, si quælibet absolute Deus esset, ipsa etiam in personis essentia trina esset. Siquidem tres diuinas in se personas, quarum quælibet absolute Deus esset, includeret: vtrumque porrò absurdum est, atque omnino impossibile.

Q u o d cum ita sit, quod diuina scilicet natura in suâ essentiâ personas non includat, cumque aliunde constet, quod illæ diuinam essentiam in seipsis includant, idque cum omni plenitudine, atque infinitate diuinarum perfectionum, neque semel tantummodò, sed etiam tertio quia Pater totam in se includit, & totam similiter in se Filius, & totam denique Spiritus sanctus; negare quis poterit sanctissimam Trinitatem secundum suam essentiam & expressè plures in se perfectiones continere, quàm secundum se, & expressè contineat diuina essentia? Siquidem præter eas quas ipsa essentia semel includit, Sanctissimâ verò Trinitas etiam tertio, ut iâ diximus; complectitur adhuc Sanctissima Trinitas, diuinarum tres personarum ratio-
nes,

§2 *De Augustissimo mysterio*

nes, vnâ cum potentia generâdi quam habet Pater, & spirandi, quam habent Pater, & Filius. Vnâ etiam cum generatione quâ Pater gignit, & cum eâ quâ Filius gignitur: & cum spiratione quâ Spiritû sanctum Pater & Filius spirant, & cum eâ quâ Spiritus sanctus ab utroque spiratur, aliisque similibus rationibus, quæ, cum tribus personis communes non sint, vni tantum alicui, vel duabus illarum personis congruant.

AT QVÆ ex his quidem liquidò constat verè licuisse Dionysio Sanctissimâ Trinitatem ipsâ quoque diuinâ essentiâ præstantiorem dicere: de eâ, vt facit, præstantiâ locuto, quam perfectionis extensiuæ Theologi nuncupant eò quòd sanctissima Trinitas diuinitatem cum omnibus suis perfectionibus ter includat: atque eas præterea rationes quas singularum, aut duarum tantummodò personarum proprias iam retulimus: quâsque expressè & secundum essentiam in se continere non potest ipsa diuinitas: & quamuis per admirabilem quandam æquipollentiam, vt sic dicam, eas quodammodò includat; comperta nihilominus & concessa res est quòd non expressè & secundum suam essentiam eo modo quo de Sanctissimâ Trinitate iam suprâ ostendimus.

VERVM quidem est quòd si paulum de hac seueritate scholasticâ remittere quis voluerit.

luerit, leniorem haud incongruè sensum eruet: ipsis nimirum sancti Dionysij verbis, vt in autographo leguntur, ei fauentibus quæ sic redduntur: Trinitas superessentialis, & superdeus, & superoptime &c. Possemus itaque dicere loqui illum de diuinitate, non vt in seipsâ est, sed vt concipi & intelligi à nobis solet: atque adeo asserere Sanctissimam Trinitatem præstantiorem adhuc esse omni eo quòd essentiæ nomine significamus aut intelligimus iuxta solennem Dionysio loquendi morem, quo passim asserit quòd Deus est supersapiens, superbonus &c. Veruntamen hæc iam digressio facta sufficiat, atque vsurpatâ tantisper licentiâ, è templo in scholam trāsitio, annuente supremi istius mysterij altitudine, & magnificis verè magni Dionysij, quæ de illâ protulit, verbis, eò vocantibus.

PROFUNDVM denique huius mysterij, non minùs quàm longitudo, latitudo, aut altitudo, de quibus iam diximus, mystica est, & infinita. Profundum intelligunt S. Dionys. c. illo 9. de diuinis nominibus, & S. Thom. lect. 5. supra citatâ in 3. cap. Ep. ad Ephes. abyssum, & pelagus infinitum diuinæ eius cognoscibilitatis, & incomprehensibilitatis; cui in nobis respondeant obscuritas, tenebræ, & ignoratio. Profundum verò, (inquit S. Dionysius) obscuritas, & ignoratio,

tio, quæ à rebus omnibus comprehendere non potest. Et S. Thomas : Profundum (inquit) Dei incomprehensibilitatem significat. Eique aptat verba illa Ecclesiastici 6. *Alia profunditas, quis inueniet eam?*

ET verò, nunquam puro emergeremus, si immensi huius profundi sinus omnes lustrare, fundumque in eo scrutari cogitaremus. Solùm itaque de illo dicam, non vacasse mysterio, quòd non minùs pedes, quàm faciem Dei velarent seraphici illi spiritus, quos in celebri illa sua visione, Isaias Propheta Sanctissimæ Trinitati assistentes, se vidisse testatus est. In quâ quidem visione, diuinum hoc illi manifestatum esse mysteriũ, verba ipsa textus Hebraici satis indicant. Siquidem ubi nos legimus, *Vidi Dominum* : in Hebræo legitur : *Vidi dominantes*. Sed & alia similiter eodem loco verba, quæ refert Propheta, numero plurali cum singulari coniuncto. *Quem mittam? & quis ibit nobis?* Clarius verò multo id testantur, voces illæ seraphicæ, clamantium : *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*. Quibus, personarum in yná essentiâ Trinitatē designari, communis est sententia tam summorum Pontificum, Alexandri I. Benedicti I. & aliorum, quàm plurimorum etiam Conciliorum, & fere omnium Ecclesiæ Patrum. Seraphici igitur isti spiritus sanctissimæ Trinitati

nitati assistentes, mysticè nos admonebant, quòd, quemadmodum faciem Dei velabant, ne immensis maiestatis illius fulgoribus excærentur : ita & pedes similiter eius obtendebant, ne videlicet attonitis, à tam profundæ abyssi intuitu, vertigine oculis, rotarentur, ac sibiipsis exciderent : tam incomprehensa nimirum ea est abyssus, vt infinitorum spirituum cælestium infinitæ mentes, à diuinâ omnipotentia conditæ, & infinitam intelligendi vim sortitæ, quâ se inuicem excederent sine fine ; non solùm non exhaurirent, sed ne exæquarent infinitam ipsius cognoscibilitatem ; quinimò infinita semper ulterius cognoscenda, & contuenda superaret. Siquidem hæc cognitionis, in hoc mysterio, cum suâ cognoscibilitate adæquatio, diuinarum dumtaxat propria est perforationum, quemadmodum secunda earum indicauit Matth. 11. illis verbis : *Nemo nouit Filium nisi Pater, neque Patrem quis nouit nisi Filius. Quin & Ioan. 10. de eadem cognitione singulariter gloriatur : Sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem*. Et de Spiritu sancto testatur Paulus : *Que sunt Dei, nemo cognouit, nisi spiritus Dei*. Item : *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei*. Enimuerò profunda hæc abyssus, in quâ mens omnis creata, illi impar, obruitur ; nec in eâ valet consistere, à solâ cognitione diuinâ æquatur, impletur, & non

superatur. Vnde & prisci illi ac primi, nascentis Ecclesiæ Patres, hoc præ cæteris singulari præconio Sanctissimam Trinitatem celebrarunt, quod sola scilicet seipsam cognosceret. S. Marcial. c. 10. Epistolæ ad Burdigalen. qui in hoc, cæteris præluxisse visus: Sola (inquit) Trinitas, in diuinitate unitatis, seipsam nouit &c. Quem secutus postea videtur Tert. c. 17. Apologet. Minutius Felix in Octauio. S. Cypri. lib. de Baptismo Christi. Nazianz. oratione 2. de Theologia. S. Isidor. quæst. 42. in Exod. aliique multi. Nos porrò, si vel in vnius diuinæ prouidentiae ac iudiciorum eius pelagus ingrederemur, nullatenus illud tranare valeremus. Vnde illius tantummodo exclamationis S. Pauli Apostoli meminisse sat erit: *O altitudo diuitiarum, sapientia & scientia Dei! quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viae eius, &c.* Quo loco, altitudo profundum significat: atque ita reddidit S. Hilar. comm. in Psal. 129. *O profundum (inquiens) sapientia & scientia Dei.* & S. Ioannes Chrysost. in hunc locum S. Pauli, quem ita legit, *O profunditatem diuitiarum sapientiae, & cognitionis Dei! hæc addidit: Quod quidem hæc in re profunditas sit, cognouit: quanta verò sit, non item. Admiratis quippe est sermo, non omnia scientis: in admirationem verò stuporè inque raptus, quantum licuit,*
duobus

duobus nominibus excellentiam habentibus, illa prædicauit, nimirum diuitiarum, & profunditatis: & confestim subdit, tantam esse hanc diuinorum profunditatem iudiciorum, vt nemo illi, non dicam comprehendendæ, sed ne scrutandæ quidem par sit. Quod ipsum declarat amplius S. Greg. lib. 29. moral. c. 15.

ATQVE hoc quidè tantillum est, quod de infiniti istius mysterij magnitudine, barbâ nostri sermonis infantia, qualitercunq; fâdo sequimur, non assequimur. Quam sanè illius magnitudinem Paulus Apostolus primis illis verbis obreperat, *Manifestè magnum est pietatis sacramentum: &* quodammodò etiam detexit per eas quatuor dimensiones, seu mensuras prorsus immensas, quas in eo epistolæ ad Eph. cap. 3. commemorauit. Atque hæc magnitudo sola est, ad quam anhelare cor nostrum, & contendere debeat, nulla minori, quàm diuina, longitudine expletum: in re nullâ creatâ, quantumuis pulchrâ, ac speciosâ, conquiescens; donec ad ipsum pulchritudinis ac speciei fontem peruenerit; qui à seipso, & non alieno munere aut influxu, quicquid pulchri, speciosi, aut perfecti est, obtinet: atque id quidem, absque vlla metâ, vel modo, vel imperfecti aliquâ mixtione. Hæc nimirum solius Dei est propria, & is qui solus se cognoscit, ac diligit

quantum diligi, & cognosci potest; hoc ipsum seruo suo Moyfi testatus est Exod. 3. *Ostendam* (inquit) *tibi omne bonum*. Bona omnia quæ creata sunt, præterquam quod certo singula, ac determinato spatio interclusa sint; mille imperfectionibus defectibus admixtis obsolescunt: pulchritudo corporum, ea tum à natura indita, tum ab artificio addita inquinamenta habet; vt stomachi multum ac nausæ, vel recensita tantummodò, faciãt. Forma ipsa, mille deformitatibus plena est: quod si aliqua istarum expers, aut non omninò plena, rara profectò erit, ac ferè solitaria: atque hæc etiam, vel morbo deflorescit vel vetustate corrumpitur. Pulchritudo item animorum, id est, sapientia (vt incertitudinis perturbationisq; nebulas ac tumultus quotidianos fileam) quàm innumeris penè fucis, ac fraudibus, erroribusque miscetur? Honos, diuitiæ, potentia, ecquid tandem aliud sunt, quàm inania opinionum simulachra, falsis nominibus solùm placentia? Solus Deus est omne bonum, omnisque boni summa, & cumulus, modì aut mensuræ expers. Vnde in hunc Exod. locum S. August. lib. 8. de Trinit. c. 3. *Quid* (inquit) *plura, & plura? bonum hoc, & bonum illud; tolle hoc, & illud; & vide ipsũ bonum si potes; ita Deum videbis, non alio bono bonum, sed bonum omnis boni*. Et paulò iterum inferiùs. *Sic amandus est Deus, non hoc & illud bonum,*

bonum, sed bonum omnis boni. Luciferi nimirum exemplo moniti caueamus, cuius tam eximia pulchritudo mentis, & sapientia fuerat, vt Deus ipse, per Prophetam Ezechielem c. 28. plenum sapientiã, & decore perfectum, appellauerit: & quem suo similitudinis diuinæ signaculo singulariter exornarit: *Tu signaculum* (inquit) *similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore*. Hic tamen, talis ac tantus, quod suã formã contentus, immodico in seipsum amore exarserit, atque in seipso hunc affectum sistere voluerit, nec cor suum ad eius longitudinem, qui omnis boni ac pulchritudinis fons est, extendere, nec pulchritudinem quam ab eo acceperat, ei referre: nec beatitudinem, quam debuerat, ab eo expectare; amoris sui vim in seipso decorem, & nõ in Dei bonitatem impendens: Eleuatum est cor tuum in decore tuo. De cælesti ac supremo Archangelo, diabolus apud inferos effectus est: & ex summè pulchro, summa turpitudinis ac fœditatis. Nostri itaque cordis longitudo, in re nullã creatã debet subsistere, nec ante quiescere, quàm ad eum peruenerit, qui omne bonum, & omnis pulchritudo, à seipso est. Idem siquidem bonum, & pulchritudo est, quemadmodum nos edocuit S. Dionys. c. 4. de diuinis nominibus.

IDEM similiter latitudinis animæ nostræ impendium esse debet; quæ quidem latitudo ad similitudinem diuinæ, in cognitione, & amore consistit. Quemadmodum enim diuinæ tres personæ, suam assidue infinitam pulchritudinem contemplatur, & in assiduo amoris illius incendio exardescunt; sic intelligentia & amor animæ nostræ, cessare non debent, sed dies noctesque, diuinam illam pulchritudinem contemplari, hic verò in eam ignescere, & viuo amoris incendio conflagrare; vt in hac vitâ adhuc positi beatitudinis in cælo post futuræ (quæ in vnius trinitusque Dei visione & amore constituitur) præfagia capiamus.

S V P R E M A M deinde Dei altitudinem, & infinitam eius, supra res omnes creatas, excellentiam suspicientes, eiusque cōsortio, & familiaritate ad cœlestia sublatis, hæc humilia & caduca despiciere, atque, vt loquitur Apostolus, omnem, quæ Deus non est, sublimitatem ei postponere debemus: quippe quæ infinitâ ab eo distantia subsidat; ac non nisi ymbra quædam diuini apicis, è longinquo proiecta videatur: denique in profundâ diuinitatis abyssu, infinitas summæ boni atque amabilis rationes alta mente perscrutantes, ac magis magisque illi nos immergentes, insatiabilem eius affectum, amorémque combibere.

ATQUE

ATQUE vt cæteras (quia sunt innumeræ) infinite in Deo amabiles rationes omit- tam, vnâ tantummodò, quæ ad nos propius attinet, quàmque discipulus ille præ cæteris Christo dilectus cap. 4. primæ suæ epistolæ, nobis commendauit, quòd in rem nostram futurum sit, hîc expendere operæ pretium duxi. Quòd nos scilicet Deus ipse amando præuenerit, *Qui prior dilexit nos &c.* Nec qualicumque certè amore, sed æterno, assiduo, ac perpetuo Hierem. 31. *In charitate perpetuâ dilexi te.* Primus siquidem ille fuit, qui amore adeò prompto, amicitia circulum ducere cœpit, atque adeò ad eum claudendum, mutuo reddito amore, nos obstrinxit; virisque sufficit, ne harum defectu, ab implendo officij nostri munere retardemur; sed gyrum hunc ab eo inceptum, in orbem ducamus, atque in eum motione perpetuâ circumferamus. Hanc enim ob causam Magnus Dionysius c. 4. de diuinis nom. amorem diuinum, circulo perpetuo comparauit. Quasi circulus (inquit) quidam perpetuus. Nimirum qui amorem prior occupat, hic principium circulo dat: qui amanti mutuum reddit, amori scilicet amoris pretium quod debebat exoluens eundem claudit: & quandoquidem lineæ in circulum ductæ peculiare est vt in eodem, in quo coeperat, puncto terminetur, atque adeo

idem

idem omnino, principium ac terminus, in eo sint: idem insigniter in hoc amoris circulo fieri, experimur: in quo, idem amor est principium ac terminus, & terminando dat principium, ut mox dicemus. Atque idcirco S. Dionys. circulum dixit, & perpetuum quoque addidit.

NEC eo tamen inficias, non minus obscuram quam singularem videri hanc comparisonem. Nihilominus obscurius adhuc est, & explicatu difficilius id, quod additur. Cuius intelligentia quo melius enodari possit, ponenda imprimis est doctrina quaedam amantibus comperta admodum, & concessa: quam, uti cætera omnia, egregie declaravit S. Aug. c. 4. de catechizandis rudibus, ubi duo ad rem nostram asserit. Primum quidem est, quod amando præuenire, maximum amoris inuitamentum sit. *Nulla (inquit) maior est ad amorem inuitatio, quam præuenire amando, & nimis durus est animus, qui dilectionem, si nolebat impendere, nolit rependere.* Neque verò hæc durities, solâ hominum comparatione nimia esse censetur, sed in ipsis etiam belluis brutisque animantibus; nam ea quoque, amorem ostentantibus, amorem exhibent. Atque hinc quidem Seneca epistolâ 9. ad Lucilium Hecatonis dictum referens, insipientium amatorum studia ridet, qui philtis ac veneficio amores ambiunt: cum nihil

hil fortiùs amorem excitet, quam amor accensus. Ego (inquit) tibi monstrabo amatorium, sine medicamento, sine herbâ, sine ullius veneficæ carmine, Si vis amari, ama. Idem contendit Ovidius illis versibus:

*Non faciunt ut vivat amor Medæides herba,
Mixtâque cum magicis, Marsa venenafomis.*

Nec data profuerint pallentia philtrea &c.

Et Martialis.

Hoc non fit verbis, Marce, ut ameris, ama.

SECUNDVM quod asserit S. Aug. est, quod quemadmodum amoris inuitamentum maximum est amoris præventio; ita incrementum eius in altero potissimum excitat, eiusdem in altero multiplicata accessio. Manifestum est (inquit) nullam esse maiorem causam, quâ vel inchoetur, vel augeatur amor, quam cum amari se cognoscit, qui nondum amat, aut redamari se vel posse sperat, vel iam probat, qui prior amat. Atque adeò non solum, amorem amor excitat, sed idem quoque auctus, eundem adauget. Atque omissis interim aliis vtriusque causis ac rationibus, hanc in præfenti adduxisse sufficiat: quod cum amor feratur in id quod est amabile, cæteris, quæ ad hoc requiruntur, non desideratis, amor profectò, non amantem solummodo reddit eum qui amat, verum etiam amabilem, & valde amabilem, comparatione eius qui amatur: quem sui hac amoris, ut ita dicam

dicam, amabilitate, in mutuam amorem in-
 uitat, atque inducit. Nam si id amabile est,
 quod amari dignum, quis amari. obsecro à
 me dignior est, quàm is, qui me iam amat?
 Quis vel oculis, vel animo meo gratior,
 vel acceptior, meliùsue de me est meritis,
 meùmue iustius amorem promeritis, quàm
 qui me amando vel præuenit, vel etiam vi-
 cem reddidit? amor siquidem, amoris meri-
 tum, ac merces est, solaque iustum dilectio-
 nis pretium, est dilectio mutua. Sic nimirum
 8. Cantic. Spiritus sãctus: *Si dederit homo om-
 nem substantiam domus sue pro dilectione, quasi
 nihil despiciet eam.* Si eo igitur ipso, quòd quis
 alium amet, amabilis ipse, comparatione
 eius constituitur quem amat: atque eo qui-
 dem magis amabilis, quo impensius amat;
 atque hac amabilitate, in quam amor anhe-
 lat, & avidè fertur, amorem mutuam, illiùs-
 que incrementum in amato excitat; Deus
 certè, innumeris nominibus summe amabi-
 lis, cum per se ipse sit; speciatim verò, ob sin-
 gularem quo nos præuenit amorem, eiusque
 vim atque efficientiam, quâ vires nobis, at-
 que subsidia supernaturalia contribuit, ut
 amorem eius, amore redimamus: ecquis
 tandem inficias irè poterit, quin ipse non
 modò principium isti circulo, nos in amore
 præueniendo, contulerit, verùm ut posse-
 mus etiam nos, amore inuicem reciproco,
 illum

illum claudere; gratuito semetipsum, pe-
 culiari in nos amoris liberi nomine, amabi-
 lem nobis reddiderit, & maximè certè ac
 summè amabilem, amabilitate non solum,
 ut vocant, passiuâ, eâ scilicet quæ amatur,
 & est terminus amoris, & scopus in quem
 contendit: sed actiua etiam, quæ vim eam
 insuper, & efficacitatem obtinet, ut ad reda-
 mandum excitet: ac fortiùs multò efficaciùs-
 que, quàm magnes aliquis ferrum, attrahat,
 alienos ad se amores compellat: atque id
 quidem eo fine, ut amorem recipiendo,
 nos circulum finiamus; cui principium ipse
 præueniendo largitus est. Atque ita, quem-
 admodum amor, quo nos Deus præuenit,
 eum nobis amabilem adedè exhibet, atque
 ad redamandum nos etiam excitat; eoque
 magis, què impensiori nos amore præuenit:
 sic amor ille, quem charitatis ab eo impensè
 vi adiuti, illi rependimus, amplius nos ama-
 biles illi præstat, atque eò certè magis, quò
 maiorem illi dilectionem præstamus. Ex quo
 fit, ut amoris circulum, redamando clau-
 dentes; eundem nouâ amabilitate denuò re-
 feremus. Ac Deus quidem, ut in amando,
 sic in amore nobis retribuendo, minimè cū-
 ctator cum sit, apertum à nobis hunc cir-
 culum, denuò per maiora dilectionis in-
 crementa redintegrando, nobisque insuper
 nouam redamandi acrius vim donando;
 eundem

eundemque claudendo circulum, viâ etiam nouo à nobis amore claudendum iterum aperit, nouâ amabilitate: atque ita in immensum eundo, quanto maior est diuina dilectio, tanto amabilior Deus ipse à nobis est. Qui maiori amore circulum absoluens, iterum maiori amabilitate eundem incipit: atque in hunc modum, perpetuus iuxta sententiam Dionysij circulus, in gyrum ducitur & absque fundo, profundû diuinæ amabilitatis, in immensum dehiscens submittitur. Et sanè constat, quod nostra id culpa fiat, ex parte Dei nunquam deficiet, vel circuli istius perpetuitas, vel oceani dilectionis eius infinita profunditas. Experta est hoc toto vitæ suæ tempore sanctissima Virgo Maria. Atque hac assiduâ dilectionis exercitatione, & perpetuo amoris amabilitatisque incremento, ad tantum gratiæ charitatisque culmen excreuit, tantumque immensæ, quâ nunc fruitur, gloriæ cumulum suo merito conquirit. Quod tam se paratam videlicet, ad rependendam amori diuino mutuam dilectionem, exhibuerit: Ac ceteri item Sancti, pro maiori vel minori in hac parte promptitudine, plus minusue apud Deum meriti sibi vendicarunt. Et nos denique plus adipisci ab illo poterimus, si per desidiam, ac socordiam nostram minimè steterit.

VERVMENIMVERO, quia diutiùs
quàm

quàm constitueram, secundum mystici istius ænigmatis insigne me detinuit, venio iam ad tertium atque vltimû quod supererat, illi accommodandum, quod nec minùs congruit, quàm priora. Declarante siquidem verbo incarnato hoc ænigma obscurissimû, & Spiritu sancto eius declarationem comprobante: *Quod manifestatum est in carne, iustificatum est in Spiritu.* Cõfestim, vt ibidem subiicit S. Paulus, mundus illi deditione factâ, credidit, & fide captus, atque constrictus, in triumphum ductus est: *Creditum est in mundo, assumptum est in gloria.*

S O L V M igitur hoc loco restat quærere, quot modis, diuinum hoc ænigma, per diuini Verbi incarnatione manifestatum fuerit: *Quod manifestatum est in carne.* Et primus quidem sit, eò quod ipsamet per se Verbi incarnatio, huius mysterij quædam veluti manifestatio extiterit. Cætera diuinorum operum, quæ extra semetipsum Deus producit, ab eo in quantum est vnus procedunt, & eorum omnium principium & fons, omnipotentia scilicet, omnibus tribus personis communis est: neque earum aliquam sigillatim respicit, neque Deum vt trinum, sed vt vnum. Ac proinde ea omnia opera, in Dei tantummodo prout vnus est, non verò prout trinus, cognitione nos inducunt. At incarnatio Filij Dei, etsi vt commune trium
G diuinarum

diuinarum personarum effectum, adhuc quâ vnus est tantummodò Deum respiciat : at peculiari tamen ratione, personam Filij singulariter denotat; illius siquidem, & non Patris, vel Spiritus sancti, cum naturâ humanâ singularis, nexus est, atque coniunctio. Atque ita nos rectâ dirigit illius prænotio ad Filij, qui per eam incarnatus dicitur, notionem : atque occasionem obiicit, eum à Patre, ac sancto Spiritu, qui incarnati non dicuntur, distinguendi. Verùm, etsi hoc modo obscurissimum hoc mysterium manifestatum sit in carne : non tamen hic solus est ac solitarius, qui mundum vniuersum, huic sanctissimæ Trinitati, per illius fidem subiecit.

S E C V D V S ergo modus est : quia ex diuinâ istâ vnigeniti Dei Filij cum naturâ humanâ coniunctione, admirabilis quædam Trinitas emerfit; ac præsentem, de quo agimus, sacramento, quàm simillima. Triū siquidem substantiarum, in secundâ sanctissimæ Trinitatis personâ, coniunctio extitit. Vnde Innocent. III. li. 4. de mysterio altaris c. 1. In hypostasi (inquit) Filij, est substantiarum Trinitas. Videlicet Deitas, corpus, & anima. Et hæc certè trium naturarum substantialium in secundæ personæ diuinæ unitate, coniunctio omnium proximè ad trium personarum substantialium in diuinâ essen-

tiâ

tiâ unitatem accedit. Cum verò in hac Filij Dei incarnatione, facta sit diuini, humanique coniunctio, ex parte diuini, in hoc Trinitatis coniunctum ingreditur persona Filij Dei, & diuina essentia; quæ quidem eadem sunt, quæ in Deo trino, & vno reperiuntur. Vnde & hæc etiam Trinitas, suo modo, istius diuini Sacramenti manifestatio quædam est: *Quod manifestatum est in carne.*

V E R V M T A M E N, neque prima illa, neque secunda etiam ista manifestatio, eæ fuerunt, quæ hoc nobis ænigma expedierunt, conuictumque veritate mundum, eius confessioni ac fidei subdiderunt. At fuit reuera tertia, quâ singulariter dilectus Christi discipulus 1. Euangelij sui capite nobis indicauit. Vbi cum ineffabilis istius mysterij, diuinitus conceptis ad explicationem eius verbis, meminisset, *In principio erat Verbum, &c. Et, Verbum caro factum est, &c.* mox, subiecit: *Deum nemo vidit vnquam: Vnigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit.* Ac si diceret: Nemo vidit qualiter Deus trinus, & vnus in se sit : atque ita, nemo hoc ænigma resolvere potuit; nec Moyses, nec alius prophetarum: Vnigenitus, qui in sinu Patris cum sit, omnia eius arcana nouit; ipse est qui hoc nobis solus enodare potuit, atque etiam enodauit. Gloriabundum aded de hoc munere, tam sibi proprio, tam perfectè ab

se impleto, Verbum diuinum, eiusdem Euā-
gelistæ c. 17. sic Patrem alloquitur: *Ego te
clarificavi super terram, opus consummaui, &c.*
Ecquod nimirum opus? confestim exprimit
dicens: *Manifestavi nomen tuum hominibus.*
Ecquod verò nomen? Deine an Patris? Haud
dubium profectò quin Patris, vt communi-
ter, & verè hoc loco interpretes. Ac proinde
egregie admodum in 2. cap. libri de Oratio-
ne doctissimus Tertull. *Nomen (inquit) Dei
Patris, nemini proditum, etiam qui de ipso inter-
rogauerat Moyses, aliud quidem nomen audie-
rat. Nobis reuelatum est in Filio, iam enim Filius
nouum Patris nomen est: & aperiuis, Nomen tuum
manifestavi hominibus &c.* Nomen videlicet
Patris. Vnde & S. Ioann. Chrysof. Theo-
phylact. Euthym. Leontius, & Rupertus in
hunc locum, asserunt: nomen Dei, priusquã
Verbum carnem humanam induisset, notum
admodum in mundo extitisse, atque ita, de
eo nomine Christum non locutum, cum di-
ceret, *Manifestavi nomen tuum hominibus*: sed
de Patris nomine, quod eousque ignotum
fuerat. Quamobrem S. Paulus cap. 1. ad
Coloss. ait Christum Dominum fuisse ima-
ginem Dei inuisibilis, hoc est incogniti. Ne-
que verò de Deo loquitur, vt secundùm na-
turam in tribus personis reperitur, sic et-
enim Christus Dominus illius imago non
est, cum nec distinctus ab eo sit. Sed tantùm
de

de Deo Patre, cuius nempe solius imago est,
& à quo solo procedit. Et in eundem S. Ioan-
nis locum Aug. *In hoc (inquit) quod fecit mun-
dum, celo terraq; conspicuum, notus in omnibus
gentibus Deus: in hoc verò quod Pater est huius
Christi, nomen eius, prius occultum, omnibus nunc
manifestauit, &c.*

QVAMVIS autem de hoc multa dici
posse videam, quàm occultum scilicet, atque
abditum fuerit hoc Patris nomen, antequam
Filius carnem assumeret, & quomodo saga-
cissimi gentium Athenienses, qui propiùs
quàm cæteri ad diuinam cognitionem ac-
cesserant, vix quidquam ampliùs consecuti
de eo fuerint, quàm vt ignoti Dei nomine,
aris constitutis, eum colerent: donec indu-
tum humanã carne Verbum diuinum, tam
Iudæis quàm Gætibus, arcanum istud absco-
ditumque mysterium reuelaret: solùm nihi-
lominùs hîc adnectam verba quædam S.
Cyrilli in lib. 3. Dialogi de Trinitate. Qui-
bus hoc omne quod de hoc argumento dici
poterat, compendiosã breuitate conclusit.
*Etenim (inquit) ipse noster Sacrorum dux Moy-
ses, precabatur sanè diligenter, vt euentem &
absque umbris scientiam Dei, assequeretur. Proinde
dicebat, ostende mihi te ipsum. Præcipiebatur autem
fodere in terrã, & per angustissimum foramen, si
vellet videre, per enigma nobis significante, & in
hoc quod lex de Deo scientiam, his qui docebantur,*

adeo parvam irradiabat ut quasi per angustissimum foramen, lumen vix immitteret. Nam quod solem unus sit Deus credere voluit; at quomodo per seipsum diuina & ineffabilis notitia habeat, non manifestè demonstrauit, quemadmodum salutaris predicatio qua per Christum. Nam postquam agnouimus, quod Filius prodierit, & natus sit ex Patre, sicut ex radice, & prolis scientia genitoris naturam depingens, quasi in tabulâ, preparauit oculum mentis, ad inuestigandum ea quae super mentem, & sermonem. Eapropter dicebat ad caelestem Patrem & Deum: *Manifestaui nomen tuum hominibus. Et ad Iudaeos: Neque me nouistis, neque Patrem meum, & illico subiungit: Sequetur itaq; Euangelicas predicationes legalis eruditio, quae predicat quidem quod unus sit Deus, & nullo modo dilatat diuinitatis naturam ad triplicitatem secundum subsistentiam, nec iterum congregat ad unitatem naturalem. Hoc enim nos noua docuit scriptura.* Haecenus S. Cyrillus.

ENIM VERÒ doctrinam istam admirabilem, diuinitatis, ut ait ille, naturam, ad triplicitatem secundum subsistentiam dilatantem, & ad naturalem iterum unitatem congregantem, quae solutio, & cunctatio est praesentis aenigmatis, in qua Gentium infidelitas & Iudaeorum caecitas usque adeo allucinata est; doctrinam, inquam, istam, Filio Dei carnem induto debemus; qui tum innumeris aliis in locis, tum in his praecipue verbis, quae

quae thematis loco sermoni hodierno praetexuimus, eam professus est: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Quibus sane verbis, rem subiectam mirifice exprimentibus, tres diuinas personas distinguit, & diuinae pariter naturae unitatem asseruit. Singulariter pronuntians, *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: non autem in nominibus, &c.* Nomen Dei in sacris literis, pro diuina virtute, & potentia sumitur, Psal. 33. *Deus in nomine tuo saluum me fac, &c.* In virtute scilicet ac potentia tua. Quod verò intelligi eo sensu debeat, manifestè indicant ea quae sequuntur: *Et in virtute tua iudica me.* & Sancti Marci cap. vlt. *In nomine meo demonia eiicient: linguis loquentur nouis &c.* & Act. 16. & alibi saepe. Verum enim uerò si potentia, & virtus Patris, & Filij, & Spiritus sancti eadem, atque una est, tribusque personis communis, aperta res est, eandem etiam diuinae naturae esse, cui attribuitur, & quam perficit virtus ista seu potentia. Atque ita, diuinarum Trinitatem personarum, & naturae ex hoc loco unitatem concluderunt S. Basil. Ep. 64. S. Cyrill. Hierosol. Catechesi 16. S. Iustin. Mart. in expositione fidei. S. Athan. serm. 3. contra Arian. S. Hilar. lib. 2. de Trinitate. S. Gregor. Nazianz. oratione 5. de Theologia, atque alij plurimi: ut merito sane dixerit S. Paulus, diuinum hoc mysterium, a Ver-

bo incarnato manifestatum fuisse: *Quod manifestatum est in carne, &c.*

S V B I V N G I T deinde: *Iustificatum in spiritu.* confirmatum scilicet, ac comprobatum signis, atque miraculis, quæ in eius fidem operatus est Spiritus sanctus. Non tantum in Baptismate Christi Domini, quando & Paterna vox audita est: *Tu es Filius meus dilectus &c.* Et calum aperiri visum, & Spiritus sanctus, in corporeâ columbæ formâ videndus apparuit, & supra Christi caput descendens consedit, sui insuper, ac diuini istius in se mysterij indicia exhibens: sed succedentibus etiam temporibus, in Dei Ecclesiâ, innumeris huius mysterij veritatem miraculis contestatus. In confutationem confusionemque hæreticorum, Arianorum, videlicet, ac cæterorum, in fidem huius mysterij perduellium, quæ prolixitatis vitandæ gratiâ non recenseo, inueniet qui ea legere cupiet in S. Athanas. oration. 1. cont. Arian. & in Epist. ad Serapion. S. Greg. Nysseno in oratione de laud. S. Greg. Thaumaturgi S. Epiphani. hæresi 68. & 69. S. Ambros. in serm. S. Geruasij & Protasij S. Gregor. lib. 3. Dialog. cap. 29. 30. 31. & 32. S. Ioanne Damasc. lib. 1. de Fide. c. 10. & in multis historicis fide dignissimis, vt in Rufino lib. 10. suæ hist. cap. 3. & lib. 11. cap. 4. Fortunato in vitâ S. Hilarij, & in vita Sanctorum Basilij & Amphi

Amphilochij: & in vita S. Martini, in Sulpitio. Niceph. lib. 8. cap. 23. Victore Vricensi lib. 1. 2. & 3. de persecutione Vandalicâ. Adone anno 492. Vaseo anno 584. Atque vnum quidem celebre admodum, in nostrâ Hispaniâ, regnante Leouigildo anno Domini 586. latè recenset Pater Ioannes de Mariana Societatis nostræ cap. 13. lib. 5. suæ historiæ. Ex quibus certè omnibus constat, hoc mysterium, iustificatum, vt ait Apostolus, esse in Spiritu; nam Spiritus quidem Sanctus probè ac plenè exegit, quod incarnatum de illo Dei verbum Ioannis 16. dixerat: *Ille me clarificauit, quia de meo accipiet: & annuntiabit vobis.* Quasi diceret: vt ego Patris, sic ille mei, claram mundo notitiam dabit: nam sicuti ego hoc Patri præstisti, quia diuinam suam ab eo naturam accepi, & cum eâ, scientiam, etiâ quâ illius mundo notitiam dedi: ita & Spiritus sanctus quia à Patre, & à me recipit, æternumque recipiet diuinam naturam, & cum eâ, meam, totiusque Sanctissimæ Trinitatis scientiam, idem ipse mihi præstabit, mundoque vniuerso notum faciet. Quod verò de Spiritu sancto hîc sit sermo, deque modo, quo diuinam essentiam, ac scientiam à Filio accipit; apertè colligitur ex S. Hilar. lib. 8. de Trinitate. S. Greg. Nazianz. oration. de fide quæ est 49. Sancti Ambros. l. 5. de fide c. 6. S. August. tract. 99.

in S. Ioan. S. Ansel. li. de processione Spiritus sancti c. 7. & Venerabili Bedâ in hunc locum S. Ioan. & plerisque aliis: & ratione quidem istius notitiæ, quam de Patre Christus mundo intulit, & de utroque Spiritus sanctus, rectè sequitur, quod subtexuit S. Paulus post hæc verba: *Quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu.* Credidisse videlicet mundum, seque diuino isti mysterio subdidisse. Atque illud quidem, victoriam ac triumphum per hanc à Filio, ac Spiritu sancto allatam orbi notitiam, de vniuerso orbe retulisse: *Creditum est in mundo, assumptum est in gloriâ.*

VERVM TAMEN, quia nec citra pugnam est victoria, nec sine repugnante aduersario, pugna; Vt notauit optimè de hac ipsâ, de quâ nunc loquimur, victoriâ differens li. 5. Epistolarum epistola; 1. ad Valentinianum Imperatorem S. Ambros. *Nulla (inquit) est, sine aduersario corona victoria, sed explosâ eâ opinione, quæ ante conualuit, id quod erat verum, iure prælatum est.* Idcirco, vt aliquid dicamus de hac victoriâ, quam de vniuerso orbe hoc mysterium per fidem retulit, iuxta illud S. Ioannis Euangelistæ Epistolâ primâ c. 5. *Hæc est victoria que vincit mundum, fides nostra: perspiciendum non minùs est, quænam fuerit mundi aduersus hanc veritatem repugnantia, duabus animæ nostræ facultatibus, quibus*

quibus contendere solitus est, resistentis: intellectu scilicet, ac voluntate. Quod ergo ad voluntatem attinet, vsus in eâ est mundus ad hanc pugnam, magnâ eius procliuitate, ac propensione, quâ intellectum ad se inclinat, persuadèturque vt nihil sibi persuasum habeat, quod non penitus intelligat, cuiusq; nõ ratione intimâ probè cognitâ perspectamq; teneat. Intellectus porro, ac mens nostra, cum nihil intelligat, cuius illi imaginem phantasia non effinxerit, atque adumbraverit; cumque imagines ab eâ adumbratæ sensuum tantummodò exemplo conformatæ sint; atque hi etiam, tres personas distinctas, in essentiæ vnitate repræsentare non possint: hinc exorta est prima aduersus hanc veritatem repugnantia, quam ferm. 147. de tempore innuit S. Aug. his verbis: *In homine carnali, tota regula intelligendi, est consuetudo cernendi. Quod solet videre, credunt, quod nõ solent, non credunt.* & c. i. li. 1. De Trinitate: *Qui Fidei (inquit) contemnescentes initiũ, immaturo & peruerso rationis amore falluntur. Quorum nonnulli ea, que de corporalibus rebus, siue per sensus corporeos experta nouerunt, siue, quæ natura humani ingenij, & diligentis vnicitate, vel artis adiutorio perceperunt, ad res incorporeas & spirituales, vt ex his illa metiri, & opinari velint.* Atque ex hinc etiã sequitur secunda horum obstinatio, quâ ad contradicendum proiecti, pro impossibili

con

confestim ducant, quod cogitatione ipsi vel intelligentiâ assequi se posse diffidunt. Adeo- que ultra procurrêtes, quod cognitione non possunt, irrisione prosequuntur. Hinc ob- trectationes illæ, atque ludibria Gentilium, Iudæorum, atque hæreticorum, de hoc su- premo sacrosanctôq. mysterio. Vnde de ani- mâ nostrâ agens S. Aug. lib. de verâ religion. cap. 3. sic ait. *Dum consuetudine huius vita, atque sensibus corporis, inanibus evanescit imaginibus, irrident eos qui dicunt esse aliquid, quod nec istis videatur oculis nec ullo phantasmate cogite- tur.* Et S. Cypri. in serm. de cœnâ Domini. *Omne (inquit) quicquid à suis rationibus deivû videtur, sapientes huius sæculi ad dementiam refe- runt, & à veritate reputant alienam. Sed veritas ab erroneis hominibus comprehendî non potuit, & cum in sole vellet figere oculos, vim luminis non ferens, cæcata, non illuminata, est humana præsum- ptio.* Ac de istorum certè similibus, initio diximus, hoc mysterium, obscuritatis cali- ginisq. victoriam reportare, summæ (vt ait S. Cypri.) lucis fulgoribus eos excæcans. De humilibus verò, atque ei subiectis, de qui- bus dixit Apostolus, *Creditum est in mundo, af- sumptum est in gloriâ,* victoriam claritatis co- gnitionisq. obtinet, interueniente quidem ignorationis caligine, vt diuinè tradidit, in verbis iam supra declaratis Magnus Dionys. & rursus in aliis ad rem nostram mirè fa- cien

cientibus Epistolâ secundâ ad Dorotheû: *In hac (inquit) caligine, versatur omnis, qui Deum nosse, & videre meretur; hoc ipso quod non cernit neque cognoscit, verè in eo quod cognitionem & as- pectum superat versans, atque hoc ipsum noscens, quod est supra omnia, & qua sensu percipiuntur, & qua ratione intelliguntur.*

ENIMVERO accurata hæc sancti Dio- nyssij cogitatio, clarissimis acutissimisq. post illum ingeniis adeò est cõprobata, vt variis certatim rationibus excogitatis, alios quisque antecedere in eâ perpendendâ certa- uerit. Tertul. c. 17. sui Apologet. *Quod immen- sum est (inquit) sibi soli notum est.* Hoc quod est, deum estimari facit, dum estimari non capit, id est, capax non est. Et disertissimus Christianorum Aduocatus Minutius Fœlix in suo Octa- uio: *Ideo (inquit) eum sic dignè estimamus, dum inestimabilem dicimus: Eloquar quemadmodum sentio, magnitudinem Dei, qui se nosse putat, mi- nuit, qui non vult minuere, non nouit.* Quorum quidem verborum primis, honorem addidit S. Cyprian. iis vsus in li. de vanitate ido- lorum n. 5. aliis similiter vsus est Lactantiij Præceptor Arnob. li. 8. Adiecit verò S. Aug. ser. 189. de temp. hoc non esse, minùs aliquid de Deo cõsequi, sed plus cognoscere: *Vis scire (inquit) naturam Dei: hoc scito quod nescias, nonne magis plus videris à cæteris scire?* Et paulò inferiùs: *Vides, quod in eo quod dicis nihil te scire.*

scire, magis nosti. Et iterum: Credo quod nescio, & propterea scio, quia me scio nescire quod nescio. Et S. Chrylost. serm. 19, in Epistola ad Ephes. positus ad rem exemplis, hæc subiicit: *Itaque ignorans hoc loco sapiētiōr esset eo, qui istud se scire promitteret: Quamobrem? eo scilicet, quod & illa ignorantia, scientie quidquam habet; nam qui se ignorare dicit, partem aliquam veritatis nouit. Quam verò illam? quod videlicet istud sit homini incomprehensibile. Neque enim hoc scire paruum est. Qui verò scire se dicit, is potissimum ignorat, quod se scire dicit: atque ob hoc ipsam ridiculus est.* Breuiter at concinnè idem nos docuit S. Cyrill. Hierosol. in sua Cathesi 6. *In his* (inquit) *que de Deo dicuntur, hac maxima est scientia, ignorantiam fateri: Et S. Maxim. in explicatio- ne c. 1. S. Dionys. de mysticâ theologiâ: Hanc solam* (inquit) *habet Deus veram cognitionem, non cognosci.* Et S. Ioan. Damasc. lib. 5. De fide orthod. c. 4. *Infirmus* (inquit) *est Deus, & incomprehensibilis, atque hoc unum ex eo percipi, & comprehendi potest, nimirum, quod ipse infirmus, & incomprehensibilis sit.* Non ex eo igitur quod mens nostra propriam aliquam Dei excellē- tiam non percipiat, quod angustum eius cap- tum excedat, quale est hoc, quod trinus sci- licet, atque vnus sit, non ex eo, inquam, ne- gare id debet, aut impossibile existimare: cum eo ipso quod ob summam eius præstan- tiam, cogitationem nostram effugit, subli- me

me quidpiam, ac Deo dignum videri me- reatur: atque in Dei immensitate, locum facile inuenire possit; quod in humanâ men- non possit. Atque adeo, vt ait S. Greg. lib. 9. fuorum Moralium c. 11. *Qui in factis Dei rationem non inuenit, in infirmitate suâ in- uenit, cur rationem non inueniat.* Et verò si in factis operibusque diuinis sic se habet, quantò magis in Deo ipso, atque interiori- bus eius excellentiis: præsertim verò in hac omniū maximâ sanctissimâ Trinitate? *Quin- imò sana, sagaxque mens, Deo dignum hoc præcipuè iudicabit, quod suam excedere intelligentiam animaduertit: & per illius (vt initio diximus, & modò grauissimos id docere Patres indicauimus) ignorationem, ad solam ac veram illius in hac vitâ conces- sam mortalibus notitiam peruenire.*

NEQUE verò adè insolens animis no- stris videri debet ista intelligendi ratio: in hac præsertim elatione, atque altitudine my- steriorum: cum negare non possit idem sibi in animæ suæ, ac sui ipsius cognitione com- paratum esse. Primum si interro- gauero, suamne, vt in se est, animam aut men- tem intelligat? Negabit fieri id profectò pos- se, cum oppositum per singula ferè momen- ta experiri contingat. Numquid igitur ea de Deo, qui immensus est, cognitio à nobis expectanda est, quam de nobismetipsis, qui à nihilo

nihilo paulum distamus, vel sperare non possumus: Ridet hoc, neque immeritò S. August. lib. 3. de Trinitate cap. 1. *Quo intellectu* (inquiens) *Deum capit homo, qui ipsum intellectum suum, quo eum vult capere, nondum capit?* Et grauiùs adhuc S. Cypr. in præfatione de Cardinalibus operibus Christi: Ergo si me ipsum nescio, si animæ meæ substantiam, & naturam ignoro; si eorum, quæ in me sunt, rationem non intelligo; quâ audaciâ supra me erigam oculos, vt videam principium sine principio, & finem sine fine attingam?

DEINDE verò, si percontatus adhuc fuero, an, quia mens nostra semetipsam, vel animam suam, vt in se est, intelligere nequeat, nec nisi ad similitudinem rerum corporearum, quas sensu percipimus; vt egregiè in 2. oration. de Theolog. comprobatur Nazianz. an idcirco, inquam, naturæ suæ vim, conditionemque incorpoream esse posse, inficiabitur? an similem rebus illis sese asseret, à quarum similitudine se intelligit? an fatebitur lineamenta membrorum, colorum pigmenta, magnitudinem, atque interualla partium, subiectòsque sensibus corporis motus, aut imaginum, quæ phantasia exprimit exempla, in animâ esse? Neutiquam, vt opinor; ne se talem esse pœniteat, qualem depingit: & argutè certè istius nos admonuit August. lib. 5. de Trinitate cap. 1.

Videat

Videat (inquit) *virum ibi videat vlla lineamenta formarum, nitores colorum, spaciosam granditatē, partium distantiam, molis distentionem, aliquas per locorum interualla motiones: nihil certè istorū inuenimus in eo, quo in naturâ nostrâ nihil melius inuenimus.* Quod ergo nō inuenimus in meliori nostro, non debemus in illo quærere, quod longè melius est meliore nostro. Si ergo anima & mens nostra, cogitationem reuocantes, ac supra se denuò reflectentes, facile sibi persuadent, nequaquam se tales esse, quales cogitatio finxerat, sed perfectius aliquid, ac melius esse; nec se incorporeas esse denegant, etsi hoc ipsæ non percipiant: quid mirum si de Deo tam infinito atque immenso, fateantur, quia comprehendī non potest, & eorum infinitè captum excedit, negandum haudquaquam de eo esse, quod illæ assequi non possint; quale scilicet istud est, eum trinum & vnum esse. Quinimò persuadendum potiùs sibi ipsis, dignum hoc Deo esse, quod præ dignitate nimia, earum notitiam adeo superet. Neque finitarum vllatenus rerum modulo, aut mensurâ, res infinitas metiendas: quemadmodum neque suam ipsæ conditionem incorpoream, ad corporeorum, quæ sensu cogitationeque percipiuntur, normam exigunt. Siquidem quod in finitis, quæ apud nos sunt, rebus, fieri nullatenus potest,

H quale

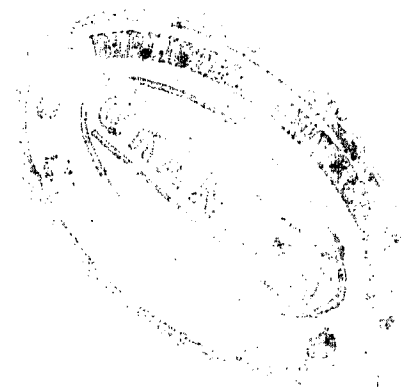
quale nimirum est trinitas personarum, in unitate naturæ; id in immensâ Dei essentiâ, ob summam illius, & omnibus numeris absolutam perfectionem, necessariò fit.

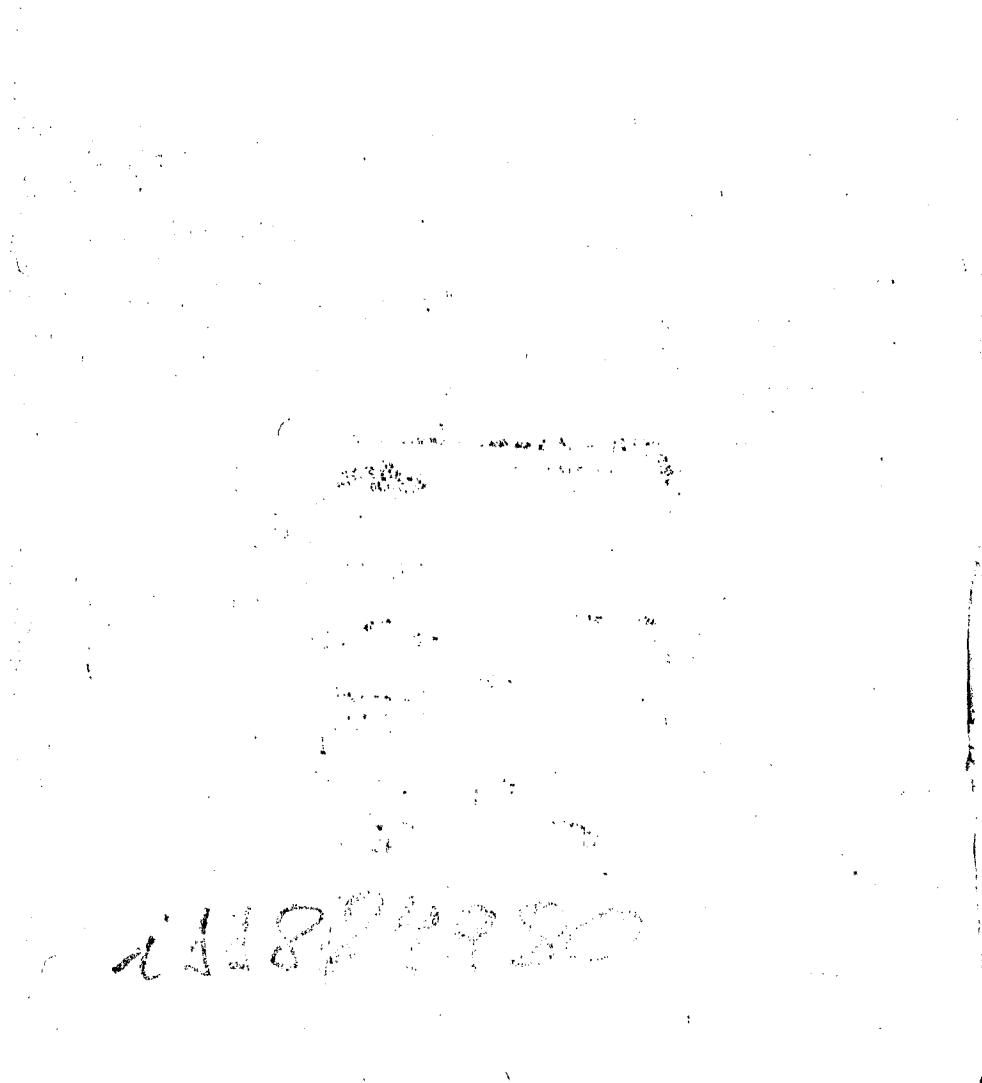
QVEM ADMODUM denique mens nostra, animaduertens animâ nostram nihil eorum esse, quæ de illâ intelligit, sed meliorem eo omni esse, quod de illâ consequi cogitatione possit, in illius cognitionem, per ignorationem ducitur; atque incorpoream inde, suprâque omne quod de illa cogitat, esse colligit: ita de Deo credens, ob infinitam eius præstantiam, non esse qualem ipsa intelligit: quodque, innatis sibi viribus, comprehendere haudquaquam possit, quomodò trinus in personis, in essentiâ vnus sit: ex eo ipso, quod non cognoscat, neque cognoscere omninò valeat, ad eius præstantiæ cognitionem prouehi, atque ascendere debet: atque ita se comparare, vt ex hac caligine, cognitionisque defectu, lucem, & cognitionem extrahat. Atque ita, veluti de subiugato sibi, intellectu per fidem, quâ creditum est in mundo, hoc sublime mysterium, victoriam claritatis, quam initio declarauimus, referat. Cuius victoriæ interuentu, & gloriosæ, illustrisq; notitiæ, quam Christus Dominus de hoc Sanctissimæ Trinitatis Sacramento

in

in mundum inuexit, per quam assũptum est in gloriâ, clarissimum de nostris, quem de cæteris Sanctorum mentibus habuit, triumphum agat: per viam, in hac vitâ, fidem, & per claram in altera eius visionem. Quam mihi & vobis, &c.

FINIS.

11804980

